

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Les famílies entren a l'escola. Anàlisi de cas del CEIP Nicolau Calafat.

Laura Rodríguez Escandell

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne: 43226792V

Treball tutelat per María Jerónima Ferrer Ribot
Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí ☒	No ☐	Sí ☒	No ☐

Paraules clau del treball:

Famílies, participació, col·laboració, implicació, òrgans de gestió.

RESUM

És una realitat innegable el fet que les famílies són una peça fonamental en els processos d'aprenentatge dels seus fills/es, per aquest motiu les escoles han d'estar obertes per elles en tot moment, i han de fer tot el possible per crear unes relacions positives i de confiança mútua. Se'ls ha de deixar molt clar que l'educació dels seus fills/es és una responsabilitat compartida, i que no només és tasca de les mestres.

El present treball de Fi de Grau pretén analitzar la participació de les famílies en el context educatiu, estudiant els diferents graus d'implicació existents, així com els beneficis que es deriven de la bona relació entre ambdós agents. També es farà un recorregut històric sobre l'evolució que ha sofert el concepte de *participació*, tant a nivell nacional com internacional. A més, s'abordarà el tema dels òrgans de gestió més populars entre les famílies dins els centres escolars, explicant una mica les seves funcions més importants.

El treball de camp està basat en un cas concret, el CEIP Nicolau Calafat, on s'analitzarà el tipus de participació que tenen allà les famílies, a més de les diferents estratègies que empren des del centre per fomentar-la.

Paraules clau: famílies, participació, col·laboració, implicació, òrgans de gestió.

ABSTRACT

It is without doubt that "the family unit" is a fundamental piece when we consider how our children go through the learning process. It is therefore extremely important that schools consider their roles as well by ensuring children learn in a safe, positive environment with mutual trust.

The objective of this final project is to analyse family involvement in an educational context. Studying different levels of parental implication as well as looking at the benefits that come from having a positive relationship between parents and school. Furthermore, this project will look how national and international participation has revolutionized. Thirdly, the matter of parents' committees and the importance of their presence within the school.

The field project is based on investigations done at CEIP Nicolau Calafat, where levels of family participation and involvement were analysed by group surveys and interviews.

Key words: Families, participation, teamwork, involvement, parents' committees.

ÍNDEX

1. Justificació.....	pàg. 5
2. Objectius.....	pàg. 6
3. Marc teòric.....	pàg. 7
3.1. Principis de la participació.....	pàg. 7
3.2. Diverses modalitats de participació.....	pàg. 19
3.2.1. Òrgans de gestió.....	pàg. 22
3.2.2. Altres modalitats de participació.....	pàg. 25
4. Metodologia.....	pàg. 28
5. Treball de camp.....	pàg. 33
6. Conclusions.....	pàg. 54
7. Bibliografia.....	pàg. 61
8. Annexos.....	pàg. 65

1. Justificació

L'elecció pel tema de la participació de les famílies a l'escola no em va resultar gens complicat, des del primer moment em va cridar l'atenció i sabia que m'agradaria treballar aquest aspecte. De fet, sempre he trobat interessant aquest tema, i quin millor moment que aquest treball per analitzar-ho. Un treball d'aquestes característiques em permet aplicar tots els coneixements que he anat adquirint al llarg de la carrera, a més de poder obtenir dades reals sobre el tema de la participació de les famílies, fet que em sembla molt important, ja que fins aleshores només havia estudiat la teoria.

Un dels motius que em van impulsar a voler endinsar-m'hi va ser l'assignatura de *família i escola* realitzada aquest any, ja que tot el que anava coneixent i estudiant em semblava de gran importància. De fet, hi ha aspectes que m'hagués agradat profunditzar més perquè un dels pilars essencials dins l'Educació Infantil són les famílies, sense la seva implicació i confiança difícilment es podrà realitzar un bon treball.

Durant les meves practiques realitzades el curs passat, vaig poder veure de primera mà el tema de les famílies, i és bastant complex, perquè no totes elles sempre estan d'acord amb les decisions que es prenen, s'ha de tenir molta cura en dir-los aquells aspectes més delicats relacionats amb els seus infants, i s'ha de saber donar resposta a tot allò que necessiten saber, sigui el que sigui, i estem d'acord amb elles o no. Per això trobo fonamental seguir llegint i informar-me sobre elles, i aquest treball em permetrà apropar-m'hi una mica més.

Actualment, realitzo les meves practiques al CEIP Nicolau Calafat de Valldemossa, per la qual cosa indagaré i analitzaré com duen allà el tema de la participació. Faré especial menció al fet que a la meva aula hi ha varies famílies que no són espanyoles, per això m'informaré sobre si la seva participació és distinta o si pel contrari no hi ha cap diferència.

Concretament em centraré en els distints nivells de participació que tenen les famílies dins l'escola, tant a nivell de centre com d'aula, ja que em permetrà obtenir molta informació rellevant per la meva tasca en el futur. Tal com diu Díez (2013): “*Uno de los objetivos básicos de la escuela infantil es el logro de un auténtico encuentro con los padres de los alumnos*”. I és això precisament el que s'hauria d'aconseguir, i el que en part intentaré explicar, focalitzant en el tema de la participació.

Tant mestres com famílies han de treballar en conjunt per tal d'ajudar als infants a desenvolupar-se adequadament i a que adquireixin els aprenentatges pertinents, per la qual cosa si les relacions amb les famílies són deficientes no estan ajudant als infants, si no tot el contrari. Tal com exposa Hoyuelos (2006): *“La participació de les famílies a l'escola esdevé un model de socialització per als infants, un model viu de diàleg i confrontació entre les persones que l'infant aprecia i descobreix per a construir la seva pròpia identitat social”*. És de vital importància que aquestes siguin el més positives possible, i que com a professionals sempre les tinguem en compte, i fomentem en tot moment la seva participació i col·laboració, tant a nivell de centre com a nivell d'aula.

La participación educativa de los padres supone una implicación mental y actitudinal, voluntaria y responsable de éstos en la determinación y toma de decisión de los objetivos de la institución escolar, contribuyendo y compartiendo con ella la responsabilidad de su logro

(Medina Rubio, 1988, p.62).

Per tant, és important destacar que les famílies de la mateixa manera que els mestres, tenen dret a participar i a aportar suggeriments en tot allò que involucri als seus fills/es. El procés d'aprenentatge i de desenvolupament dels infants s'ha de viure com a una responsabilitat conjunta entre escola i família.

2. Objectius

Per tal de realitzar aquest treball he trobat necessari establir dos objectius més de caire general, i després a partir d'aquests en surten alguns d'específics.

Objectius generals:

- Conèixer distints nivells de participació de les famílies a l'escola
- Reflexionar sobre els beneficis de la participació

Objectius específics:

- Identificar, analitzar i definir modalitats d'implicació de les famílies
- Conèixer diferents estratègies de col·laboració dins el CEIP Nicolau Calafat
- Estudiar el grau de participació de les famílies no espanyoles al CEIP Nicolau Calafat.

- Conèixer l'evolució històrica que ha sofert el concepte de participació.

3. Marc teòric

La educación de calidad que soñamos y que pretendemos para nuestros hijos, se construye con la PARTICIPACIÓN de toda la Comunidad Educativa y es responsabilidad de las escuelas implicar a las familias de sus centros educativos.

(Alcalá, Martín i Ruiz, 2015)

Per tal d'entrar de ple en el que seria la participació de les famílies en el context educatiu, cal fer referència a com és d'important que hi hagi una bona relació entre la família i l'escola. La família és el primer context socialitzador dels infants, per la qual cosa si no hi ha una bona relació entre ambdues parts els que acaben perjudicats són els propis infants.

L'escola ha d'estar oberta en tot moment a les famílies, i ha de propiciar i deixar que aquestes col·laborin i ajudin en tot allò que afecta als seus infants. El seu paper és de vital importància ates que actua de manera positiva sobre el sistema educatiu i sobre el rendiment dels seus fills/es.

Per aquest motiu és tan important el tema de la participació, i no només a nivell d'aula, sinó que també a nivell de centre.

3.1. Principis de la participació

Per entendre aquest treball de camp en la seva totalitat el primer que s'ha de fer és definir el concepte de *participació*, però tot i que sembla senzill, cal dir que hi ha un gran nombre de definicions.

Etimològicament la paraula *participar* prové del llatí *participatiu*, que és l'acció i l'efecte de participar. Un sinònim d'aquesta paraula és *implicació*, que prové del llatí *implicatio-onis*, i significa l'acció o efecte d'implicar. Un altre sinònim important a destacar és la paraula *col·laboració*, que prové del llatí i s'estructura de la següent manera: el prefix “con” que significa “juntament”; el verb “laborare”, que seria equivalent a “treballar”; i el sufix “ción” que és sinònim “d'acció i efecte”.

Tal com diuen Lara i Naval (2012) el concepte de *participació* és molt complex i ha estat en nombroses ocasions molt debatut i qüestionat, fet que fa molt difícil definir-lo.

El diccionari de la llengua catalana ho defineix de la següent manera: “*tenir, prendre, part en alguna cosa*”.

També podem trobar a Pindado (2000, p.21) que ho defineix com “*no es darse por entendido, o sentirse informado, de lo que hacen los representantes. Participar, supone un plus de voluntad, de intervención, un sentimiento de pertenencia a un colectivo, a un grupo, a una ciudad, a un país*”. Aquesta definició remarca la importància de pertànyer a un grup, a un col·lectiu, i prendre part activa de tot allò que es du a terme.

Centrant-me una mica més en l'àmbit educatiu, García Albaladejo i Sánchez Liarte (2006) defineixen la participació escolar com un procés de col·laboració que porta a la comunitat educativa a compartir fites comuns, implicant-se en la presa de decisions.

Un altre autor que es centra totalment en l'àmbit escolar és Kherroubi (2008), que defineix el terme *implicació*, sinònim de participar, com el conjunt de relacions que l'individu té amb la institució. Així com també podem trobar a Romero (2010), que en la seva definició del que és *implicació* fa referència a Vigotsky i diu que la implicació en l'educació es construeix socialment mitjançant les interaccions amb el professorat i amb els directius, amb els altres pares i mares i amb els seus fills i filles.

És important destacar el que diu el *Ministerio de Educacion Cultura y Deporte* (2014) que defineix la *participació familiar* com un dret de les famílies, una competència dels pares, un conjunt d'actituds cap a l'escola i en l'educació, o un tipus de comportament orientat cap a fites diferents.

Per tant es pot veure la gran varietat de definicions que hi ha, i depenent del punt de vista de l'autor uns es centren més en una aspectes de caire més general, i els altres en uns altres més a nivell escolar. Tal com exposa Feito (2011), aquest concepte de *participació* és polisèmic i multiforme, i va molt lligat a les paraules *implicació*, *col·laboració*, *partenairado*, les quals solen usar-se de la mateixa manera per parlar de les relacions entre la família i l'escola, i la participació d'aquestes en els centres educatius.

Per entendre una mica com està actualment el tema de la participació de les famílies als centres escolars, cal fer un cop d'ull al passat i explicar l'evolució històrica que ha hagut de passar al llarg dels anys.

En primer lloc parlaré de la participació a nivell europeu, per tal de veure la importància que té a nivell internacional i l'evolució que ha sofert.

Va ser a la dècada de 1970 quan es va començar a prestar atenció a la majoria de països europeus a la implicació dels pares en la vida escolar dels seus fills/es i en la gestió del sistema escolar (Eurydice, 1997). Per tant, es pot dir que va ser als anys 70 quan es va considerar necessària la participació de les famílies als centres escolars, els quals varen començar a obrir les seves portes als pares, ja que en molts països hi havia una creixent preocupació pel fracàs escolar.

Durant els anys 80, es van impulsar i aprovar noves lleis relacionades directament amb la participació de les famílies al sistema educatiu. En aquesta època es va instaurar un nou model de relació amb les famílies: el *partenariado*, on es demana la seva participació en els centres escolars (Périer, 2007).

Aquestes reformes varen continuar als anys 90, on estaven en un context de recerca d'autonomia per les institucions escolars. En aquest ambient, la legislació va tornar a referir-se i a contemplar la participació dels pares en la gestió dels centres educatius.

A l'any 2000, a tot l'àmbit europeu ja hi havia un marc legal encaminat a organitzar i impulsar la participació dels pares en el sistema educatiu. Tal com exposa Bolívar (2006) hi havia la necessitat d'implicar a les famílies en la tasca educativa per tal que fos exitosa. Per aquest motiu la Comissió Europea, en l'*Informe europeu* del 20 de maig del 2000 afirma que la participació dels pares és un dels indicadors de qualitat de l'ensenyament escolar.

Al context espanyol aquest concepte també ha hagut de passar per una sèrie de reformes i de canvis fins arribar al punt tan elevat en el que està avui en dia.

Aquesta col·laboració entre família i escola es planteja per primer vegada a Espanya en el primer terç del segle XX precedida per la implantació i difusió de l'escola graduada, on l'organització d'aquesta es feia a través de distints graus o cursos en funció de l'edat dels estudiants, ja que es considerava que tenien els mateixos interessos i motivacions.

Això en el seu moment va crear una nova concepció de l'escola com a *organisme social*, integrat no només pels mestres i alumnes, sinó que també per les famílies.

Tot i així, fins que no es va aprovar la Constitució de 1978 sobre la participació de les famílies no es va arribar a l'estabilitat que tenim actualment.

Als anys 80 es va iniciar un nou procés d'institucionalització de la participació de les famílies, però bastant diferent de l'anterior, ja que no en quedava rastre en la memòria historicoeducativa. Va ser al 1985 amb l'aprovació de la LODE¹, que es va fixar una proporció mínima de representats del Consell escolar dels centres. Però no tot va ser satisfactori, ja que hi va haver dificultats en la gestió dels centres i en la participació, com en el cas dels Consells Escolars, on no hi havia gaire implicació.

Cal destacar, que per tal que aquesta participació fos plena havia d'estar emmarcada dins un sistema polític de caràcter democràtic.

En les darreres dues dècades hi ha hagut certes influències del passat, tant en l'àmbit discursiu i legal com en el dels fets, i ha deixat pas al de l'avaluació, l'autonomia dels centres docents i la rendició de comptes.

A l'informe o diagnòstic de l'INCE² sobre el sistema educatiu espanyol de l'any 1997 ja es feia èmfasis en el fet que *participar* comportava *coresponsabilitzar-se* (González-Anleo, 1998).

Per la qual cosa, es pot dir que fa molt de temps que s'intenta que la participació i la implicació de les famílies als centres escolars sigui un dret inamovible, però no ha estat fins els darrers anys quan més consciència s'ha pres.

A continuació enumeraré algunes lleis que hi ha hagut al llarg de la història i en el present per tal de veure quina menció fan al tema de la participació de les famílies.

La primera referència sobre la participació dels pares la trobem a la LGE³ de l'any 1970, on es diu que els pares tenen el dret i el deure d'intervenir en l'educació dels seus fills.

Uns anys més tard, al 1978, la Constitució Espanyola fa referència tan implícitament com explícitament al tema de la participació. Així la LOECE⁴ de 1980 dictamina que els pares

¹ Llei Orgànica del Dret a l'Educació.

² Institut Nacional de Qualitat i Avaluació. El qual elabora informes periòdics d'avaluació del sistema educatiu d'àmbit estatal.

³ Llei General d'Educació.

⁴ Llei Orgànica per la qual es regula l'Estatut de Centres Escolars.

tenen dret a elegir el centre escolar pels seus fills, com també a formar part dels òrgans col·legiats.

Al 1990 la LOGSE⁵ valora la participació dels pares per tal que aquests puguin col·laborar en els centres per millorar el rendiment dels seus fills.

Per altra banda, la LOPEGCE⁶ de l'any 1995 senyala que el Consell Escolar i les associacions són el millor instrument pels pares per exercir el seu dret a participar.

Posteriorment la LOCE de l'any 2002 parla del dret i del deure que tenen els pares a participar, i a entendre que és la participació.

Anys després ens trobem amb la LOE de l'any 2006 que ha desbancat a totes les lleis anteriors, on es fa especial menció a la coresponsabilitat que existeix entre la família i l'escola a l'hora d'educar als infants. Així com també es donen una sèrie de mesures per fer efectiva aquesta participació.

Per acabar ens trobem amb la LOMCE⁷ de l'any 2013 que introdueix una sèrie de canvis respecte a la participació dels pares i mares en els centres i en els òrgans col·legiats. Aquesta llei inclou com un dels principis del sistema educatiu espanyol, el reconeixement dels pares, mares i tutors legals com els primers responsables de l'educació dels seus fills/es. Alhora que manté la presència dels pares i mares en el Consell Escolar dels centres amb fons públic, els representants dels quals seran elegits per ells mateixos. La intervenció dels pares i mares pot anar des de l'elecció del centre educatiu, fins al dret d'estar informats i assessorats en tot moment sobre els processos d'ensenyament i aprenentatge dels seus fills/es.

CAUSES DEL DISTANCIAMENT FAMÍLIA-ESCOLA

La relació família escola sempre s'ha vist impregnada de certes dificultats i problemes que han impedit en certa manera que la relació fos positiva i es donés per part de les famílies una total participació.

Segons Cuadrado (2010) hi ha 4 elements que influeixen en la relació família escola. El primer de tots ells és que hi ha pares que no viuen l'escola de manera quotidiana, i això fa que sovint molts mestres no considerin oportú que les famílies opinin i facin suggeriments, ja que no són especialistes i el que diuen es troba fora de context. El segon fa referència a la baixa participació de les famílies en el context educatiu, moltes vegades

⁵ Llei Orgànica General del Sistema Educatiu.

⁶ Llei Orgànica de la Participació, Avaluació i Govern dels centres docents.

⁷ Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa.

es senten frustrats i dèbils a causa de no rebre gaire suport social. El tercer té a veure en el fet que el mestre no és l'únic portador de saber, perquè hem de tenir en compte que avui en dia es pot aprendre sense tenir el suport d'una persona. I finalment el darrer està relacionat amb els canvis tan importants que hi ha hagut en la família espanyola, ja que es tenen menys fills, disposen de menys recursos per educar i transmetre valors, i per les mares és difícil conciliar vida familiar i laboral.

Els responsables de la manca d'enteniment entre família i escola no són només les famílies, sinó que els mestres també estan implicats i n'han de ser conscients. Seguint a Vila (1995) seria necessari plantejar-se si a les famílies se'ls dóna l'oportunitat de participar en l'educació dels seus fills, abans d'afirmar que tenen una falta d'interès. Perquè aquestes són una peça fonamental en el benestar i en l'educació dels seus fills/es, per la qual cosa la seva col·laboració i implicació és decisiva i essencial per ajudar a la millora del rendiment d'aquests.

Una altra autora que posa especial èmfasi en el distanciament de les famílies i de l'escola és Cabrera (2009), que separa les raons que provenen de l'escola i les que venen de les famílies.

Les que són pròpies de les famílies són les següents:

- La comoditat. Hi ha famílies que pensen que assistir a les reunions són una pèrdua de temps que no els aportarà res important.
- La inhibició. Molts pares no volen col·laborar perquè pensen que els temes escolars són problema dels mestres.
- La incapacitat i inseguretat. Alguns dels pares que no col·laboren és perquè creuen que no tenen la suficient preparació.
- La ignorància. Algunes famílies no tenen molt clar en quins aspectes poden col·laborar.
- La falta de temps. Molts pares no poden col·laborar perquè tenen altres ocupacions importants.
- La indiferència o desinterès. Alguns pares no creuen que sigui important col·laborar.

Per altra banda, les que són pròpies dels centres escolars són les següents:

- Concepte autosuficient. El mestre creu que la família no té res interessant per aportar.

- Protagonisme. Molts de mestres tenen por a perdre el seu protagonisme educatiu davant els pares i mares.
- Falta de temps.
- Experiències negatives. Els mestres que han tingut males experiències no volen tornar a col·laborar amb les famílies.

Pel que es pot veure, les raons que propicien el malestar i les tenses relacions entre família i escola són molt semblants en ambdues parts, i és necessari posar-hi solució el més aviat millor.

La Fundació Gadeso⁸ (2015) va elaborar una enquesta, “*Les famílies i l’educació*”, per saber quin havia estat el nivell de participació de les famílies en els òrgans de centre. Les respostes varen ser: APIMA, assemblees, Consell Escolar i cap. Les raons que van donar les famílies que havien contestat *cap* varen ser: manca de temps, manca de informació, manca d’interès, manca de formació i altres.

Es per tant un fet evident, tal i com explica Bolívar (2006), que molts dels problemes que esta tenint el sistema educatiu són perquè cada un camina per la seva banda sense relacionar-se. Per això és necessari establir unes relacions de confiança i enteniment, on totes i cada una de les famílies tinguin les mateixes oportunitats per implicar-se i participar en els centres escolars. Els mestres han de fer tot el possible per tal que aquesta participació sigui real i que les famílies es sentin còmodes i interessades en col·laborar. A participar s’aprèn participant, només així es podrà generar una cultura de participació que constitueixi alhora una senyal d’identitat del centre (García, Gomariz, Hernández, i Parra 2010).

BENEFICIS DE LA PARTICIPACIÓ DE LES FAMÍLIES

La participació i implicació de les famílies en els centres escolars dels seus fills/es comporta una sèrie de beneficis molt importants. Aquests beneficis afecten als tres agents implicats, que són als alumnes, als mestres i a les pròpies famílies.

⁸ A les Jornades de Famílies i Escola organitzades conjuntament per la Universitat de les Illes i la Federació d’associacions de pares i mares d’alumnes de Mallorca amb la col·laboració de la FAPA (2015).

Per tal que es pugui donar aquesta participació, és necessari que es creïn unes dinàmiques positives de relació i de col·laboració. En aquest punt és important destacar un estudi etnogràfic (Garreta, Llevot i Bernard, 2011) on es nombren una sèrie de factors que poden influir en la participació de les famílies. Aquests són: els espais del centre i el seu entorn, l'organització del centre, els distints canals de comunicació i la seva eficàcia, les expectatives de les famílies i les seves actituds, la gestió i funcionament de l'AMPA i la dinàmica de treball i les actituds dels docents.

Per altre banda, Martínez-González (1996, citat per García Bacete, 2003) va elaborar una llista on s'exposen quins eres aquests beneficis en cada un dels casos.

a) Referent als estudiants podem trobar:

- Millors notes, major accés a estudis de post secundària.
- Actituds més favorables cap a les tasques escolars.
- Conducta més adaptativa, major autoestima.
- Realització dels deures, tenacitat i perseverança acadèmica.
- Participació en les activitats de l'aula.
- Menor escolarització en programes d'educació especial.

b) Referent als docents:

- Els pares els reconeixen millors habilitats interpersonals.
- Els directors valoren més la seva actitud envers el treball.
- Major satisfacció amb la seva professió.
- Major compromís amb la instrucció (més temps, centrat en l'infant).

c) Referent a les famílies:

- Incrementen el seu sentit d'autoeficàcia.
- Incrementen la comprensió en quant als programes escolars.
- Valoren més el seu paper en l'educació dels seus fills.
- Major motivació per continuar amb la seva pròpia educació.
- Millora la comunicació amb els seus fills en general, i en les tasques escolars.
- Desenvolupen habilitats positives de paternitat.

Aquestes llistes ens mostren que si les famílies participen i s'impliquen a l'escola i en el procés de desenvolupament i d'aprenentatge pel qual passen els seus fills/es els beneficis que es donen poden arribar a ser moltíssims. I no només pels seus infants, sinó que també surten beneficiats els docents i les pròpies famílies.

Centrant-me una mica més en l'aspecte del rendiment acadèmic dels infants, podem trobar algunes experiències educatives on es pot veure reflectida la gran millora que hi ha quan participa la comunitat. Com per exemple el projecte de "Programa de Desarrollo Escolar" (School development Program) o las "Escuelas Aceleradas"(Accelerated Schools, 2006). Aquest darrer és una experiència educativa, on els aprenentatges s'acceleren per a tots els estudiants, i d'aquesta manera els continguts són més, cosa que fa que els estudiants trobin més enriquidor el seu context d'aprenentatge.

Per això, és molt recomanable que des de les escoles es fomenti la col·laboració i implicació de totes les persones interessades, les famílies i els membres de la comunitat, per tal que puguin participar en els processos d'ensenyament aprenentatge. Dins el context europeu podem trobar alguns exemples importants, com les Comunitats d'Aprenentatge a Espanya. Aquestes segons Gómez (2010) es podrien definir de la següent manera: *"Se trata de un proyecto de éxito educativo que persigue una educación de calidad para todas y todos, respondiendo a las necesidades y retos que plantea la actual sociedad de la información. Para ello se cuenta con la participación de la comunidad, profesorado, familiares y alumnado. Son ellos y ellas las que sueñan con la escuela que quieren"*. A aquesta definició Salimbeni (2011) hi aporta el següent: *"Proporcionan un espacio en el que las familias participan y aprenden juntas. La participación de las familias y miembros de la comunidad, por lo tanto, se convierte en un recurso importante para mejorar la inclusión social"*. Una altra definició interessant és la que fan Jauss i Luna (2002) que les defineixen com un projecte de transformació dels centres educatius per així poder donar resposta a les noves necessitats educatives, basant-se principalment en els èxits que estan aconseguint a diferents parts del món.

Cal destacar que aquestes intenten superar totes les desigualtats que pateixen aquelles persones que tenen una formació acadèmica baixa o deficient (Elboj, 2006). Així com també és necessari, tal i com exposa Rubio (2006) que responguin a la societat de la informació, interessant-se i informant-se sobre la comunicació i els seus llenguatges, i prenent consciència sobre que els aprenentatges que fan els estudiants fora de l'aula són igual o més importants que els de dins l'escola.

El procés de transformació d'una Comunitat d'Aprenentatge es divideix en dos períodes: la posada en marxa i la consolidació.

A la primera, podem trobar incloses cinc fases, les quals són: sensibilització, on l'objectiu primordial és donar a conèixer a professors, alumnes i voluntaris els canvis que s'han de realitzar per tal de passar a ser una comunitat d'aprenentatge; presa de decisions, on tots els membres de la comunitat hauran de decidir si el projecte es realitzarà al propi centre o no; somnis, on tots els membres implicats somiaran amb l'escola que volen; selecció de prioritats, on s'ha de buscar informació sobre el centre i el seu context, com per exemple participació de les famílies; i planificació, on totes les prioritats que s'han marcat s'han de dur a terme, per això es construeixen les comissions mixtes, que són associacions formades per les persones de la Comunitat, que tenen la funció de fer que els somnis i les prioritats es compleixin (Gómez, 2006).

I a la segona tres: la investigació, on les comissions mixtes s'encarreguen de les innovacions de les activitats, de l'organització i de la metodologia; la formació, on s'actualitzen i es renoven els coneixements del professorat i de qualsevol dels membres implicats; i l'avaluació, que suposa valorar de manera prou freqüent els processos de canvi dins la Comunitat d'Aprenentatge (Gómez, 2006).

Cal fer especial menció a Dearing (2006), el qual també es centra en l'àmbit acadèmic, i remarca que quan major és la participació de les famílies a l'escola, els nivells d'alfabetització dels alumnes milloren.

La implicació equitativa dels dos progenitors, sobretot en els primers nivells educatius, és sis vegades més rellevant per l'èxit escolar que la influència de la pròpia escola. Tal com assenyala Desformes (2005), si tots els pares i mares d'una classe donessin suport i estimulessin als seus fills i filles de la mateixa manera, s'aconseguiria reduir la diversitat en el rendiment acadèmic en un 30%. Aquest és un dels motius pels quals és tan summament important que es doni la participació de les famílies.

Si hi ha un nivell alt de participació per part de les famílies, els docents també tindran certs beneficis que els ajudaran i els permetran entendre molt millor la situació especial i la rutina de cada estudiant (Thomson, 2004), fet que els facilitarà molt les coses a l'hora de treballar i entendre a cada infant. A més, un altra benefici que obtenen els mestres com a resultat de la bona relació entre les famílies i l'escola, és que aquests es poden fer-se unes expectatives més realistes sobre els infants, i així saber com actuar i reaccionar

depenent de cada un d'ells. Alhora que també permet a les famílies fer-se unes expectatives més coherents i realistes sobre els seus fills i filles.

PARTICIPACIÓ DE LES FAMÍLIES D'ALTRES CULTURES

És una realitat molt destacable, el fet que en els darrers anys la immigració ha augmentat moltíssim en el nostre país, concretament a les Illes Balears, i això es pot veure reflectit en els centres escolars, on cada vegada hi ha més famílies de procedència estrangera. Aquestes famílies tenen unes altres cultures, creences, i maneres diferents d'educar als seus fills/es, que sovint poden distar de les nostres pròpies, i les quals podem entendre més o menys, però sempre des del respecte. Com a conseqüència d'aquesta situació, hi ha autors que s'han plantejat quin és el nivell de participació d'aquestes famílies, i les diferències que hi ha envers les autòctones.

Tal com exposa Velchez (2004), les famílies immigrants senten en major mesura que els docents tenen tot el poder dins el context educatiu, i presenten carències en les relacions i coneixement dels altres pares, fet que es tradueix en uns nivells de participació molt més baixos.

A un estudi realitzat a la Fundació Jaume Bofill, "*Famílies amb veu*" (Comas, Escapa i Abellán, 2014), es va extreure que efectivament les famílies que no són espanyoles participen menys que les autòctones, alhora que també es va poder saber que aquestes tenen un nivell inferior en quant a assistència a les reunions de principi de curs, encara que a les reunions individuals amb el tutor/as dels seus fills/es la seva implicació és molt semblant a la de les espanyoles. Seguint als mateixos autors, es pot afirmar que la seva participació a les activitats lúdiques i festives de l'escola és a nivell general baixa, però a on es nota més la diferència és en la seva participació activa, ja sigui a través de comissions, a l'AMPA o al Consell Escolar on és relativament baixa.

A l'informe *Més que un gra de sorra* elaborat per Comas, Escapa, Abellán i Alcantud (2013), s'ha constatat que a les associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya els representats de l'AMPA tenen la percepció que la manca de cultura participativa per part de les famílies no espanyoles suposa una barrera per a què es pugui donar una bona participació. De totes maneres, i seguint el que comenten els mateixos autors, no es pot afirmar que existeixi una relació significativa entre un major nombre de famílies

estrangeres al centre i la baixa participació d'aquestes, perquè tant si hi ha un elevat nombre d'aquestes famílies com si no, la participació és en general insuficient.

Tal com assenyala Díez (2013) tota aquesta nova diversitat de famílies dins les aules situa als mestres en una nova posició que requerirà acomodacions, comprensió, flexibilitat, formació i creativitat per poder fer front a aquestes relacions amb cada un dels grups familiars i les seves diverses característiques.

ESTRATÈGIES DE COL·LABORACIÓ PER IMPLICAR MÉS A LES FAMÍLIES

Per tal que la col·laboració i la implicació de les famílies sigui més efectiva i es doni a alts nivells hi ha una sèrie d'estratègies que es poden posar en marxa.

Seguint a Cabrera (2009) aquestes estratègies a l'àmbit d'Educació Infantil, es poden classificar en tres apartats:

- a) Informació de caràcter general. En aquest apartat podem trobar en primer lloc la reunió general de nivell al començament de curs, on s'informa sobre la tutora o tutor i l'equip directiu, les classes, el període d'adaptació, les normes d'organització, material necessari, entre d'altres. A més, al llarg del curs escolar es van realitzar altres tutories. Aquesta informació també es pot donar de manera escrita, com per exemple a través d'un panell a dins l'aula, de circulars individuals per a cada família, de cartes, de fulls informatius.
- b) Informació referent a l'infant. En aquest cas, per poder establir una relació més individualitzada amb els pares i aconseguir informació personal de l'infant un bon mètode són les enquestes, que donarien informació sobre el control d'esfínters de l'infant, sobre la seva salut, sobre la son, entre d'altres. Els contactes diaris durant les entrades i les sortides també permetrien obtenir informació de caràcter més informal.
- c) La participació de les famílies. Són moltes les vegades en que la participació de les famílies en les activitats programades són molt enriquidores. Com en la realització de tallers, en l'organització de festes de l'escola, en les sortides.

Totes aquestes estratègies són moments molt enriquidors, i penso que les mestres haurien de fomentar-los més, i fer veure a les famílies la importància que tenen. De la mateixa

manera que aquestes haurien de tenir-los més en compte i fer tot el possible per participar-hi i conscienciar-se de la seva rellevància i dels múltiples beneficis que aporta als infants.

Resumint una mica, i tal i com assenyalen Pozo, Batle i Hernández (2009), els espais i moments de col·laboració i participació de les famílies es concreten en :

Contactes diaris a les arribades i sortides.
Entrevistes individuals.
Reunions trimestrals de cada grup o nivell.
Intervenció en la realització i organització de festes, tallers activitats extraescolars...
Tertúlies, Escola de pares, tallers... espais només per adults.
Participació en el Consell Escolar, AMPA i delegats de l'aula.
Intercanvis d'informació.
Informació de caràcter general.
Implicació esporàdica dels pares en tasques de suport (període d'adaptació, tallers, activitats extraescolars, festes, entre d'altres.)

Taula 1. Font: Elaboració pròpia

Tal i com comenten aquestes autores, donada la importància de les figures de criança, plantegen que l'escola Infantil dirigida a l'educació dels infants menors de sis anys, representa un suport social a la tasca educativa de les famílies.

3.2. Diverses modalitats de participació

Les famílies tenen diverses formes de participar en els centres educatius, unes participen més i d'altres menys, però la manera de fer-ho és diferent en molts dels casos. Com a conseqüència d'això i donada la importància i necessitat que aquestes s'impliquin, diversos autors han fet varies classificacions per tal de diferenciar les maneres com participen.

En primer lloc Garreta (2007) separa el que seria la participació individual de la col·lectiva. La primera podrien ser les tutories que es fan habitualment a través d'entrevistes individuals que es realitzaran amb cita prèvia, també seria el fet de formar

part d'un col·lectiu que presenta unes necessitats comuns, com menjador escolar i activitats extraescolars. La segona seria a través d'entitats representatives, com les associacions de pares i mares o els Consells Escolars, on es poden resoldre els problemes i oferir solucions per aconseguir fites comuns. En segon lloc, cal destacar que hi ha altres autors com García Bacete (2003), Auduc (2007) i Garreta (2013), que també fan aquesta mateixa classificació, i que alhora distingeixen dos nivells de participar: el formal, quan per exemple van a les reunions de principi de curs, i l'informal quan per exemple parlen amb els metres durant les entrades i sortides dels infants.

Un altre autor que realitza una nova classificació és Khol (2000), que parla de sis formes de materialitzar la participació. La primera de totes elles és la participació dels pares a l'entorn escolar, seguida de la participació dels pares en l'educació dels seus fills realitzant tasques a casa, després tenim el suport que els pares donen a casa, la segueix el contacte entre pares i educadors, després trobem la qualitat de la relació entre pares i educadors, i finalment la percepció dels docents sobre els rols que veuen dels pares.

Una altra classificació interessant és la que realitzen Comas, Abellán, Alcantud i Escapa (2014), des del punt de vista analític:

- 1) Segons el tipus d'acció (puntual o transformadora). Es refereix a la intensitat de la participació, pot anar des de una implicació molt puntual i passiva, de caire individual, a una altra que requereix treball en equip o en xarxa.
- 2) Segons l'objecte o l'interès últim que motiva la participació (individual o col·lectiu). Aquesta modalitat distingeix si l'actuació que es du a terme es vincula a objectius individuals i personals, o si l'acció pretén una millora col·lectiva, amb objectius grupals.
- 3) Segons el grau d'institucionalització (formal o informal). Es distingeixen els diferents canals de participació tal i com preveu la normativa vigent. Així aniria des dels menys formalitzats, com poden ser trobades de pares i mares fora de l'escola, fins als espais de participació formal, com el Consell Escolar.
- 4) Segons el grau d'accés a la presa de decisions. Alguns exemples podrien ser: donar i rebre informació, acceptar i donar opinions, consultar i fer propostes, delegar tasques i càrrecs, entre d'altres.

Es pot veure que aquesta classificació engloba aspectes tan importants com la participació individual o col·lectiva, els diferents canals de participació, la presa de decisions i el

treball en xarxa. I en cada un dels casos hi ha un nivell més passiu d'implicació i un de més elevat.

Per una banda, Trilla J. i Novella, A. (2001) van esglaonar el nivell d'impacte i d'implicació de la participació en quatre categories. La primera de totes elles és la *participació simple*, en la qual els subjectes tenen la funció d'espectadors o actuen seguint unes indicacions, seria simplement fer acte de presència. La segona és la *participació consultiva*, on l'organització escolta l'opinió dels subjectes, els anima a la presa de decisions, a opinar i a fer propostes. La tercera és la *participació projectiva*, on els propis subjectes són els encarregats d'impulsar el projecte en primera persona. I finalment la tercera és la *metaparticipació*, on els subjectes demanen, exigeixen o generen nous espais i mecanismes de participació.

Com es pot apreciar, el nivell de participació de les famílies pot anar des d'una participació molt passiva, en la qual no fan res, només compleixen el paper d'espectadors, a una molt elevada, on s'impliquen i suggereixen en tot moment. Allò més idoni seria saber trobar l'equilibri entre aquestes dues categories, ja que la metaparticipació requereix un treball i una constància que moltes famílies no es poden permetre.

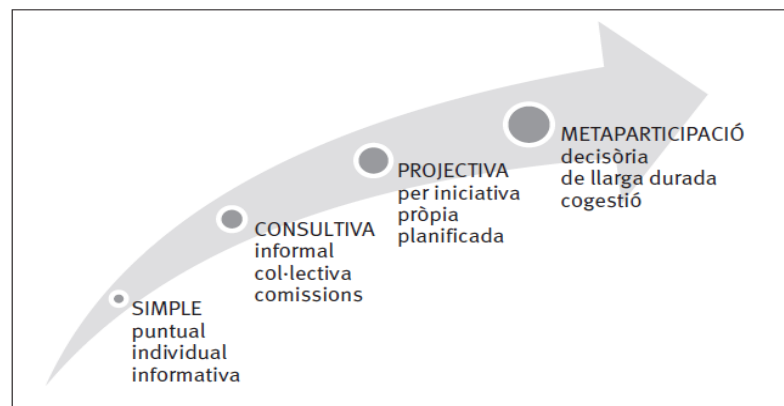

Figura 1. Progressió de la participació
Font: Comas, Abellán, Alcantud i Escapa, 2014

Per altra banda, Comas, Escapa i Abellán (2014) van realitzar una classificació dels quatre perfils de pares i mares segons la seva participació a l'escola:

- 1) Informats: la família només participa quan hi ha tutories de principi de curs grupals o bé tutories amb els mestres. L'únic interès es parla sobre els seus fills i filles.

- 2) Presents: aquests a més de mantenir-se informats sobre els seus fills/es en les tutories, també participen a l'escola a nivell general, participant a festes o a altres activitats organitzades per l'equip docent.
- 3) Col·laboradors: en aquest cas, a més de tot allò mencionat anteriorment també col·laboren en alguns dels òrgans de gestió.
- 4) Representants: a més de tot el que s'ha comentat fins ara, aquests tenen un càrrec a l'AMPA o al Consell Escolar. Tenen una responsabilitat de representació del conjunt de pares i mares.

Aquesta classificació és molt semblant a les mencionades anteriorment, de fet totes entre si tenen molt en comú, ja que van sempre d'una participació més modesta, més passiva, més en segon pla, a una més activa, on hi juguen un paper fonamental i protagonista.

3.2.1. Òrgans de gestió

La participació en òrgans formals del centre esta regulada i contemplada normativament. En l'ordenament jurídic apareix una triple dimensió de la participació de les famílies als centres: la individual, la associativa i la institucional. La Constitució de 1978 atorga rang constitucional a la participació constitucional i la LODE (8/1985) l'articula a través des consell escolars. La LOE (2/2006) reforça l'associacionisme de pares i mares, fent que les administracions educatives afavoreixin el seu exercici (Comas, Abellán i Plandiura, 2014).

A continuació em centraré i explicaré els dos òrgans de gestió més coneguts i dels més importants dins els centres escolars. El primer d'ells fa referència a la dimensió associativa, i el segon a la institucional.

A) Associacions de pares i mares d'alumnes (AMPA)

Les associacions de pares i mares d'alumnes es poden anomenar de diverses maneres: AMPA, AMIPA, APIMA, APA, i totes elles signifiquen el mateix.

Els AMPA, segons Cabrera (2009) són espais creats per pares i mares per tal d'afavorir el desenvolupament i l'educació dels seus fills/es. Són l'espai de participació per excel·lència de les famílies, ja que pràcticament tots els centres escolars tenen un AMPA que compta amb la gran majoria de famílies associades (Comas, Abellán, Alcantud i Escapa, 2014).

L'AMPA també serveix de nexa d'unió entre les famílies i l'escola, i està molt ben valorat pels equips directius. És important destacar que l'activitat de les famílies que hi estan vinculades és imprescindible pel bon funcionament de l'educació del país, la seva aportació és importantíssima per a què el sistema funcioni correctament. Si no hi hagués AMPA, tal i com exposen Comas, Escapa i Abellán (2014), la majoria de serveis bàsics per a les famílies no estarien garantits, moltes millores i infraestructures dels centres no es podrien fer, i el que és més important és que tindríem un sistema educatiu menys equitatiu.

L'estructura de les AMPA està formada per la junta, les comissions de treball i l'assemblea de socis. L'èxit de la seva gestió interna i de l'execució de les seves activitats recau en la voluntat i el saber fer d'aquests pares i mares actius. Per tal que funcioni correctament és necessari que hi hagi una bona comunicació, confiança entre els seus membres, transparència i un alt nivell de responsabilitat amb la informació. La gran majoria d'elles no compten amb una programació anual, pla estratègic o memòries d'activitat, i això els resta operativitat. Tot i que hi ha famílies que participen activament i s'impliquin, els nivells en general són baixos, per això és important fer tot el possible per incrementar el seu nombre. Algunes de les estratègies per enganxar a les famílies a que participin més són: convidar, apropar, facilitar, diversificar, fer sentir còmode i útil i augmentar les possibilitats de participació informal enfront a la formal.

Un centre veritablement obert a de deixar espais a les famílies representades per l'AMPA i donar-li capacitat d'incidència per promoure canvis.

S'encarreguen de molts de serveis, com pot ser de manteniment, de millorar les infraestructures i de comprar material per l'escola. També contribueixen a la conciliació laboral i familiar oferint escola matineria i servei de menjador i organitzen activitats extraescolars (Comas, Abellán, Alcantud i Escapa, 2014).

En aquest punt, seguint a Comas, Escapa i Abellán (2014) cal destacar que la participació de les famílies estrangeres és molt més baixa que les que són espanyoles en tots els àmbits de les AMPA, tant en col·laboració com en assistència a reunions.

A Mallorca aquestes associacions estan representades per FAPA Mallorca⁹, que és una organització plural, progressista, sense ànim de lucre i independent, que entre altres objectius *intenta promoure la constitució d'associacions de pares i mares d'alumnes en els centres docents públics, concertats i privats i promocionar la seva participació efectiva en el si de la comunitat escolar*.

A nivell territorial tenim COAPA¹⁰ Balears, la qual actua a les Illes Balears, i esta composta per: FAPA Mallorca, FAPMA Menorca, FAPA Eivissa i FAPA Formentera. I al mateix temps aquesta esta integrada dins CEAPA, que és la confederació Espanyola d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes.

B) Consell Escolar

Els consells escolars de centre, seguint la definició de Comas, Abellán, Alcantud i Escapa (2014) són l'òrgan col·legiat de participació de la comunitat escolar en el govern del centre, i per tant, un canal de participació institucional de les famílies previst normativament, obligatoris a tots els centres.

Hi ha representats tots els col·lectius que intervenen en la comunitat educativa: director o directora, professors, alumnes, personal d'administració i serveis. La seva funció principal és debatre i aprovar tots aquells temes importants per al bon funcionament i l'organització del centre.

Segons l'estudi *famílies amb veu* realitzat a Catalunya per Comas, Escapa i Abellán (2014), l'etapa educativa on hi ha més desconexió sobre aquest òrgan és a la de Educació Infantil, i concretament al primer cicle és quan aquesta desinformació és més elevada. Per això no podem oblidar que en aquesta etapa d'iniciació a l'escolarització és molt important que s'informi bé als pares i mares sobre els consells escolars dels centres dels seus fills i filles.

Entre les famílies normalment no desperta gaire interès, i d'aquesta manera es pot veure molt clara la manca d'importància que li atorguen, ja que moltes d'elles ni tan sols coneixen la seva existència, o es neguen a participar en les eleccions com a representats (Comas, Abellán, Alcantud i Escapa, 2014). La solució a aquests

⁹ La seva pàgina web és: <http://www.fapamallorca.org/>

¹⁰ La seva pàgina web és: <http://www.coapabalears.org/>

problemes és que des dels centres escolars s'augmentin els fluxos d'informació cap a les famílies, fent-los conscients de la seva existència i de la importància tan important que tenen dins els centres, així com també per posar-los al dia de les qüestions a debatre en ells.

Es pot dir que seguint a Martín i Gairín (2007), la participació de la comunitat educativa, a través dels consells escolars esta en crisi interna i externa. La primera significa que hi ha molts dels seus representats que abdiquen o dimiteixen, i la segona és perquè la participació dels pares i dels alumnes cada vegada és més baixa.

3.2.2. Altres modalitats

En aquest apartat explicaré de manera molt breu altres modalitats que tenen les famílies per participar i millorar la seva tasca educativa, així com implicar-se de ple en els processos educatius dels seus fills/es.

A) Escola de pares i mares

Seguint la definició de Cabrera (2009), són espais d'aprenentatge on l'intercanvi d'experiències i la reflexió col·lectiva es converteixen en eines que permeten millorar els recursos educatius dels pares. També han de servir com a mitjans per donar als pares i mares majors recursos d'acció i reivindicació sobre altres factors que incideixen en l'educació dels seus fills/es.

Seguint a la mateixa autora les escoles de pares i mares persegueixen els següents objectius:

- Adquirir per part dels pares i mares una major seguretat i confiança en la seva tasca educativa.
- Conciliar els antics principis de l'autoritat paterna amb les idees d'autonomia.
- Afavorir en els seus fills el seu desenvolupament com un ésser lliure.
- Obtenir una instrucció psicològica adequada.
- Fomentar una bona comunicació familiar.

El que es pretén és afavorir l'adquisició de coneixements per part dels pares i mares en diferents temes d'interès per tal d'ajudar-los en la seva tasca educativa i

puguin fer-ho de la millor manera possible, i també per fomentar actituds i bons nivells de comunicació mitjançant l'intercanvi d'experiències.

B) Comissions de treball

Són una formula efectiva i eficient per a organitzar i gestionar serveis, projectes, iniciatives i activitats de centre i de famílies. La seva funció és recollir informació, fer propostes, dissenyar i dur a terme projectes, i normalment estan centrades a desenvolupar una qüestió específica.

Les comissions de treball poden estar formades per múltiples persones, des de famílies del centre, membres de l'AMPA, mestres, i fins i tot persones de fora de l'escola. És una modalitat molt estesa i amb força èxit, ja que tres de cada quatre centres la tenen, sobretot aquells que tenen un major nombre d'alumnes.

Altres modalitats de participació que podríem trobar serien: *els taller dedicats a pares i mares*, on s'intenta afavorir la cohesió social, millorar la relació entre la família i l'escola i per consegüent millorar els resultats educatius; i els *espais familiars*, els quals són serveis socio-educatius per a les famílies que tenen fills/es en la primera infància, a més de tenir un caire educatiu i preventiu per aquestes.

Per tant, és un fet innegable que la participació de les famílies dins el context escolar dels seus fills/es és essencial, i totes les escoles haurien d'estar obertes a elles, propiciant i fomentant aquesta col·laboració entre ambdues parts, ja que la principal prioritat són sempre els infants.

Finalment, m'agradaria esmentar que la Generalitat de Catalunya té una plataforma digital destinada a la relació família-escola, *Junts per l'educació*¹¹, on hi ha molta informació relacionada amb l'escolaritat dels infants, amb educar i créixer en família, amb un decàleg per a pares i mares, i on es poden consultar articles, enllaços d'interès i algunes recomanacions. La trobo molt interessant, i crec que és molt positiu el fet que hi hagi una pàgina web d'aquesta indole, ja que com explica la consellera del Departament d'Ensenyament, Meritxell Ruiz (2016): “*L'educació és una tasca compartida, i per això*

¹¹ Pàgina Web: <http://familiaiescola.gencat.cat/ca>

és important que cadascú assumeixi la seva responsabilitat i que ho fem de manera coordinada”.

4. Metodologia

Abans de parlar del tipus de metodologia que he emprat per dur a terme aquest treball crec que és necessari definir aquest concepte.

La metodologia busca la manera d'enfocar els problemes i la manera de trobar-los resposta (Taylor i Bogdan, 1992). Una altra definició que ho explica encara amb més detall seria la que va fer Silverman (2000) : *“La metodología define como uno abordará el estudio de cualquier fenómeno. En la investigación social las metodologías pueden ser definidas de manera muy general (cualitativa o cuantitativa) o muy particular (teoría fundamentada en el terreno)”*.

En quant al tipus concret de metodologia que he utilitzat, si la quantitativa o la qualitativa, he de dir que m'he decantat per fer una mescla de les dues, ja que cada una d'elles m'aporta alguna tècnica que m'interessa emprar.

La metodologia qualitativa és segons Vera (s.d) *“aquella donde se estudia la calidad de las actividades, asuntos, medios, materiales o instrumentos de una determinada situación o problema”*. També podria definir-se com aquella on els investigadors estudien la realitat en el seu context natural, intentant treure sentit de la interpretació dels fenòmens d'acord amb els significats que tenen per les persones implicades (Denzin i Lincoln, 1994). És important destacar que produeix dades descriptives, com podrien ser les paraules de les persones, parlades o escrites, i la conducta observable (Taylor i Bogdan, 1986).

Les tècniques qualitatives intenten apropar-se a l'objecte d'estudi sense que hi hagi un marc exprés i precís, intentant trobar el significat i el matis als fets socials dels individus que participen en ells.

D'aquest tipus de metodologia he elegit els següents instruments:

- Entrevista:

Aquesta tècnica de recollida de dades permet recopilar informació detallada, ja que la persona que informa comparteix de manera oral amb l'investigador tot allò referent a un tema específic o a una experiència de la seva vida (Fontana i Frey, 2005).

L'objectiu principal de les entrevistes que he portat a terme, ha estat obtenir informació rellevant sobre el grau de participació de les famílies al centre on he realitzat les meves pràctiques, el CEIP Nicolau Calafat.

Una de les entrevistes ha anat adreçada a la directora del centre, la qual cosa m'ha permès conèixer la situació en general al centre, però centrant-me en el cicle d'Educació Infantil. El que m'interessava que em comentés és si les famílies solen participar molt o no, i si és que no quines mesures prenen, si és que ho fan. També si des del centre propicien i afavoreixen aquesta participació, i de quina manera, i la relació de les famílies amb els òrgans de gestió del centre (AMPA i consell escolar).

L'altra entrevista ha anat adreçada a les mestres d'Educació Infantil, ja que elles són les que viuen el dia a dia amb les famílies, per tant m'han pogut especificar la participació que han tingut aquestes durant el curs escolar, i m'han donat alguns detalls concrets de cada una de les tres aules.

- Anàlisi de documents:

L'objectiu d'aquest instrument de recollida de dades ha estat analitzar amb detall els documents de centre on hi ha mencions especials al tema de les famílies, i concretament de la participació d'aquestes en el centre.

Per altra banda, la metodologia quantitativa segons Tamayo (2007) consisteix en el contrast de teories ja existents a partir d'una sèrie d'hipòtesis, essent necessari obtenir una mostra, ja sigui aleatòriament o discriminadament, però representativa d'una població o d'un fenomen objecte d'estudi. Aquest mètode es basa en el positivisme, el qual considera de vital importància la objectivitat del subjecte.

Les tècniques quantitatives recullen la informació a través de preguntes tancades que es plantegen a l'individu de forma idèntica i homogènia, fet que permet la seva quantificació i tractament estadístic.

L'instrument de recollida de dades que he emprat en aquest cas és el següent:

- Qüestionaris:

Segons Grasso (2006) són procediments que permeten obtenir una determinada informació referent a un nombre considerable de persones. A més, Tamayo i Tamayo (2008) exposen que mitjançant aquests es poden donar resposta a problemes en termes descriptius, com pot ser el cas de les relacions de variables, a través d'una recollida sistemàtica d'informació, la qual s'ha obtingut segons un disseny prèviament establert.

Les preguntes poden ser obertes o tancades, en el meu cas he optat per les segones, les quals contenen categories fixes de resposta que han estat delimitades. Aquest tipus de respostes permeten facilitar prèviament la codificació de les respostes dels subjectes.

Segons Gómez (2006) les preguntes del qüestionari han de complir una sèrie de requisits, els quals són:

- Han de ser clares i comprensibles pels subjectes que les respondran.
- Han de ser fàcils de contestar.
- No han d'incomodar, i preferentment han de referir-se a un sol tema.
- No han de ser preguntes innecessàries.
- No poden fer referencia a institucions o idees recolzades socialment.
- El llenguatge ha de ser apropiat per les característiques de la persona que ha de respondre.
- Convé elaborar una caràtula de presentació on s'expliqui el propòsit d'aquest, la confidencialitat i agrair a qui respon.

El que volia aconseguir amb aquesta tècnica era saber de primera mà com es veien les famílies en quant al seu nivell de participació, tant a nivell d'aula com de centre, i si s'han vist recolzades per les mestres.

Temporització i procediment

Per la realització d'aquest treball he hagut de passar per diverses fases i moments, i constantment he hagut d'anar revisant i modificant petits detalls.

El primer pas que vaig haver de realitzar va ser l'elecció del tema en general, i a través de les recerques bibliogràfiques es va anar acotant una mica, per la qual cosa em vaig poder centrar més en un tema específic. Buscar informació al principi em va resultar un poc complex, ja que no estava acostumada a haver de buscar tanta informació rellevant en tants cercadors. Però al final m'ha estat de gran ajuda i n'he pogut trobar molta, sobretot digital.

La informació extreta per poder realitzar el marc teòric, la he aconseguit a través de diverses bases de dades, les quals m'han facilitat molt la recerca. Vaig començar cercant bibliografia amb paraules en català, però després em vaig adonar que si ho posava en castellà sortien més coses, per la qual cosa he anat alternant els dos idiomes, així com també he buscat algun document en anglès.

BASES DE DADES	
➤ Mendeley	Webs
➤ Dialnet	http://biblioteca.uib.cat/
➤ Google Academic	http://www.fbofill.cat/

Taula 2. Bases de dades consultades. Font: Elaboració pròpia.

El primer cercador ha estat un dels que més he utilitzat, ja que apareix nombrosa informació del tema de la participació i de les famílies. Encara que les altres bases de dades també m'han estat de gran utilitat, i m'han permès trobar documents i articles força interessants.

Les paraules clau que he introduït per tal de fer la recerca han estat: *participació famílies escola, participación familias escuela, implicación familias, familias escuela, intervención familias escuela, niveles participación familias escuela*.

Una vegada vaig tenir un ampli ventall de bibliografia, em vaig disposar a fer l'elaboració provisional del meu índex, incloent aquells aspectes que considerava oportuns per desenvolupar el meu treball. I tot i que en un principi tenia molt clar com el volia, al llarg del procés vaig anar dubtant i finalment vaig haver de modificar alguns subapartats.

La tria dels objectius també em va costar una mica, ja que trobava que em sortien molt de caire general, i que no em centrava del tot, però poc a poc i després d'haver de modificar-los varies vegades crec he realitzat una bona tria, i que he aconseguit allò que em proposava.

La metodologia la vaig realitzar en dues parts, la definició i tria de les tècniques a emprar ho vaig decidir a la fase de disseny, al principi de tot el treball, perquè tenia molt clar cap a on volia anar, en canvi la realització de les enquestes i les preguntes concretes de l'entrevista ho vaig anar concretant a mesura que anava desenvolupant i profunditzant en el tema de la participació.

MES	DIA	TASCA
ABRIL	25	Entrevista a la tutora de 4 anys (Veure Annex 1)
	29	Entrega de les enquestes a les famílies (Veure Annex 3)
MAIG	2	Entrevista a les tutores de 3 i 5 anys (Veure Annex 1)
	4	Entrevista a la directora del centre (Veure Annex 2)
	5 i 6	Consulta dels documents de centre

Taula 3. Cronograma de les tasques realitzades. Font: Elaboració pròpia

La tria del dia de les entrevistes no la vaig poder elegir, sinó que van ser les pròpies mestres les que em van especificar quin era el dia que millor els anava per poder fer-ho. Aquest moment en tots els casos va ser durant el temps que venien els especialistes a estar amb els infants. En quant a la directora va ser una mica més complicat trobar un moment, ja que també és una de les mestres d'anglès de primària, a part de tot el treball que ha de fer pel fet de ser la directora. De fet, en principi havíem quedat un dia i per qüestió de feina ho vam haver de posposar pel dia següent.

Consentiment informat

En tot moment es va seguir amb el compromís ètic adient a l'hora de realitzar les entrevistes i passar les enquestes a les famílies. Es va demanar el consentiment informat, en aquest cas verbal, a les persones entrevistades i a totes les famílies que van rebre l'enquesta, especificant que les dades extretes únicament es farien servir per finalitats pedagògiques i acadèmiques, i el compromís per part de la investigadora de guardar la confidencialitat.

5. Treball de camp

5.1. Contextualització

L'escola pública CEIP Nicolau Calafat es troba al carrer venerable sor Aina al poble de Valldemossa. Aquest és un poble situat a la Serra de Tramuntana de Mallorca, a 17 quilometres de la capital, Palma, i el qual limita amb els termes de Deià, Esporles, Banyalbufar, Bunyola i Palma.

Figura 2. Situació geogràfica del poble.
Font: Google Maps

És un edifici nou del 2006 que compta amb diferents espais per a usos múltiples, com són: aules, gimnàs, biblioteca, menjador i cuina, sala d'informàtica, sala de música, sala de plàstica, i dos patis.

És un centre que des del curs 2009-10 compta amb nou unitats: tres d'Educació Infantil i sis d'Educació Primària.

El centre està situat a la zona poliesportiva i de noves construccions d'edificacions unifamiliars i aferrat al cementeri municipal.

L'escola està construïda dins terrenys de la possessió de Son Moragues i això fa que els voltants siguin de marjades plenes d'oliveres, el que dona una ubicació idíl·lica per un centre escolar.

El poble de Valldemossa té un reduït nombre d'habitants, uns 2025 aproximadament, per la qual cosa, la majoria de la gent treballa fora del poble, de forma especial a la ciutat.

El nivell econòmic del poble el podríem catalogar com a classe mitjana acomodada. El poble com a tal és un important centre d'estiueig per a gent de Palma i altres localitats; aquesta gent tenen al poble una segona residència a les urbanitzacions i són gent d'un nivell econòmic força alt.

La gran majoria de les famílies no són del poble, només hi resideixen, i tenen la resta de la família fora. De totes aquestes, n'hi ha algunes que no són espanyoles, en alguns casos els dos progenitors, i en altres un dels dos. Els països de procedència dels que no són autòctons són: Argentina, Rússia, Alemanya, Àustria, Romania, República Checa, Anglaterra, Perú i el Marroc.

5.2. Anàlisi de documents interns del centre (ROF, PEC)

A continuació és descriu la documentació de centre que fa referència a les famílies, i més concretament a la seva participació:

ROF (Reglament d'organització i funcionament):

Aquest és el document de centre on més importància es dona a les famílies, perquè hi ha un apartat dedicat exclusivament a això. Aquest és el 5.7., on es parla de la relació amb les famílies i amb els serveis i recursos del seu entorn i de la comunitat (serveis socials, sanitaris, etc.).

Concretament focalitzaré amb la relació que s'ha de tenir amb les famílies, i sobre quina importància se'ls atorga. Textualment exposen que: *“la formació dels alumnes i les alumnes és una tasca comuna de pares, mares i de l'escola. L'escola té sentit si les famílies poden compartir els objectius i projectes que ens proposem”*.

Aquí es pot veure clarament que el paper de les famílies és molt rellevant dins el context escolar, i que sense la seva implicació no podrien assolir els objectius i fites que es van marcant.

El que ells proposen perquè tot això es pugui dur a terme és el següent: *“hem de treballar en una estreta col·laboració per tal d'arribar als objectius que el PEC*

proposa i així evitar qualsevol tipus de tensió que provoquen esforços inútils i contraproductius”.

Tal com es pot veure, és essencial mantenir sempre una bona relació amb totes les famílies, on la confiança i el treball en conjunt siguin dos dels pilars fonamentals.

Des del centre es marquen algunes tasques que han de dur a terme les famílies per tal d'ajudar als seus fills/es en el seu procés d'aprenentatge. Entre aquestes es poden destacar que el pare, mare i tutors dels alumnes tinguin cura de que els seus fills i filles compleixin amb l'obligació d'assistència, puntualitat i treball personal; també és molt important que des de casa es controlin els deures i l'agenda. La primera persona a qui cal adreçar-se en temes educatius és el mestre o mestra tutor/a del seu nivell, i per parlar amb ell o ella cal reservar hora a través de l'agenda o per telèfon.

A tots els nivells durant el primer trimestre es fa una reunió informativa, per tal d'exposar i explicar els objectius i la metodologia de treball de l'escola. Així com informar sobre els hàbits, normes i sortides que es faran al llarg del curs.

Tota aquesta informació deixa veure que les famílies són una peça clau, i que és necessari mantenir-les informades de tot allò que té a veure amb l'educació dels seus fills/es.

Totes les informacions que es vulguin donar a les famílies es faran a través de diferents canals, els quals seran: l'agenda escolar, les reunions de tutoria i les informatives, els informes d'avaluació, pàgina web del centre, missatges SMS o correu electrònic, i telefònicament.

Tal com s'exposa al document:

La participació de les famílies es fa principalment a través de la seva representació en el Consell Escolar del centre i a més a més mitjançant propostes d'activitats per a pares, participació en comissions (extraescolars, menjador., convivència i medi ambient), activitats dins l'horari escolar, activitats de cap de setmana (voluntariat, excursions, ...) i col·laboracions amb projectes de centre.

Per tant, es pot veure que les famílies tenen molts de canals i moltes opcions per participar en el centre i per estar informats sobre els seus fills/es. Tot està al seu abast per quan ells vulguin, ja que són una peça fonamental pel benestar dels seus infants.

PEC (projecte educatiu de centre).

A l'apartat 1.4. trets d'identitat del centre hi ha un subapartat que és el de gestió, on es fa menció a les relacions amb les famílies a través dels òrgans de gestió. Concretament s'exposa que: *“La gestió del centre es duu a terme democràticament, amb la participació de tots els sectors que integren la comunitat escolar. Per això s'estableixen els òrgans de gestió i participació més adients”*.

El centre compte per a la gestió interna i l'assessorament amb els òrgans de gestió següents:

ÒRGANS DE GESTIÓ DEL CENTRE	
Consell Escolar	Comissió de Menjador
Claustre de Professors	Comissió de Convivència i Solidaritat
Equip directiu	Comissió d'Activitats Complementàries i Extraescolars
Equips de Cicle	Comissió Lingüística
Comissió Coordinació Pedagògica	Comissió Mediambiental
Equip de Suport	

Taula 4. Òrgans de gestió del centre
Font: Elaboració Pròpia

Pel que es pot veure, les famílies poden participar en nombrosos òrgans de gestió, sobretot en les diverses comissions que el centre ofereix, les quals estan a l'abast per qui vulgui involucrar-se a nivell de centre.

També cal fer referencia a l'apartat de valors i objectius educatius, on dins el subapartat objectius específics a l'àmbit institucional un dels objectius és: *“Potenciar una participació activa de tots els membres de la Comunitat Escolar dins la vida social i cultural del Centre i el seu entorn”*.

En aquest objectiu també queda demostrat com n'és d'important tenir sempre present a tota la Comunitat Escolar, famílies incloses, i com arriba a ser necessari implicar-les i fer-les part de la vida social i cultural del centre. Per això és tan important que hi hagi un clima positiu respecte a elles, i que el treball en equip estigui present en tot moment.

Dintre el mateix apartat però referent a l'àmbit administratiu l'objectiu principal és: *“Desenvolupar i potenciar eines útils per a la comunicació interna i externa”*. Per tal que aquesta participació activa es pugui dur a terme, el centre ha d'utilitzar les eines i estratègies de comunicació més adients per tal d'arribar a totes les famílies, i ha de quedar clar el que volen comunicar, i com volen fer-ho.

PGA (programació general anual)

A l'apartat d'actuacions per al curs 2015-2016, i concretament al subapartat dedicat exclusivament a l'Educació Infantil, hi ha alguns punts dedicats a les famílies, que vendrien a ser els objectius que el propi centre es marca per tal d'afavorir aquesta relació escola-família. Aquests objectius són els següents:

- *Continuar amb el foment de la participació i comunicació amb les famílies a través de comissions mixtes, pàgina web i blogs. Penjar fotografies a la pàgina web i crear el blogger d'Infantil.*
- *Continuar organitzant activitats de participació de pares i mares.*
- *Participar en el grup de reflexió sorgit del Consell Escolar.*
- *Realitzar activitats conjuntes entre pares, alumnat i professorat en coordinació amb l'APIMA.*

Les famílies estan presents en tot moment, i en són conscients de la seva importància pel benefici dels infants, per això intenten complir tots aquests objectius, ja que d'aquesta manera se'ls proporcionen distintes maneres per participar, i si no els va bé alguna d'elles sempre tenen altres opcions al seu abast.

Als annexes hi ha un apartat dedicat a la comissió de les extraescolars, on un dels objectius està relacionat amb la relació família i escola. Aquest és el següent: *“Coordinar-nos Família- Escola en l'Organització i execució de les Extraescolars”*

Pel que es pot veure, la participació de les famílies està reflectida a alguns dels documents de centre, i això vol dir que se'ls dona la importància que es mereixen.

5.3. Anàlisi de les entrevistes realitzades

Les entrevistes que he realitzat a les mestres d'Educació Infantil (veure annex 1) i a la directora del centre (veure annex 2) m'han permès extreure una sèrie de conclusions.

Primer de tot cal dir que totes elles en termes generals han coincidit en la major part de les seves respostes, tot i que després cada una té dins la seva aula i a nivell de centre casos en concret i excepcions.

TEMES DE LES ENTREVISTES	
A. Participació famílies en general.	B. Activitats o propostes.
C. Més implicació.	D. Beneficis.
E. Causes falta de participació.	F. Estratègies per fomentar la participació.
G. Diferències entre famílies autòctones i estrangeres.	H. Les mestres fan tot el que poden?
I. Satisfacció amb el nivell de participació.	J. Implicació famílies en algun òrgan de gestió.

Taula 5. Temes de les entrevistes
Font: Elaboració pròpia

- A. En relació a la participació de les famílies, totes elles afirmen que sol ser bastant dispar, que hi ha una mica de tot dins l'aula, unes que participen molt i altres que no tant; a excepció d'una de les mestres que comenta:

“ És un dels grups que he tingut on més participació hi ha hagut, ja que han sabut respondre molt bé i han estat molt pendents del que s'ha fet a l'aula.”- Mestra 5 anys.

,per tant considera que el nivell de participació és molt elevat. La directora del centre, en paraules textuais seves exposa que:

La participació va decreixent al llarg del temps, ja que a Infantil hi ha molta implicació i col·laboració per part de les famílies, però a primària ja no estan tan pendents; també considero que hi ha un excés de suggeriments per part de les famílies cap a l'escola i això moltes vegades fa sentir incomodes a les mestres.

A les entrevistes s'evidencia el que van dir Comas, Abellán, Alcantud i Escapa (2014) sobre la participació de les famílies en els diferents nivells educatius, ja que van

realitzar una classificació sobre la participació dels pares i mares a l'escola, des de diverses perspectives. La primer de totes elles és la que més coincideix amb les respostes de les mestres, i es segons el tipus d'acció, que aniria des d'una participació molt passiva, únicament en moments puntuals, a una altra molt més elevada que inclouria el treball en equip.

Seguint la classificació dels mateixos autors sobre els perfils de pares i mares segons la seva implicació, podem dir que hi ha distints graus de participar, és a dir, una mica de tot, que és el que em van comentar les mestres. Aquests nivells anirien des de uns pares únicament *informat*s, que només participen a algunes tutories, després anirien els pares *present*s, que a part d'estar informats sobre els seus fills/es també participen a activitats del centre, a continuació hi hauria els *col·laboradors*, que a part de tot allò mencionat anteriorment també participen en algun òrgan de gestió, i finalment els *representants*, que a sobre de tot allò ja mencionat tenen càrrecs al Consell escolar o a l'AMPA. Dins les tres aules d'Infantil, hi ha famílies de tots els perfils, unes que participen puntualment, i d'altres que s'impliquen en tot.

- B. En quant a les activitats o propostes en què solen participar més hi ha una mica de desacord. La mestra dels més petits creu que és en l'organització dels aniversaris, ja que les famílies van a l'escola a celebrar amb els infants els aniversaris, però a 4 i 5 anys ja no, encara que troba que:

“A les activitats que requereixen més esforç hi ha moltes més famílies que es despisten, esperen sempre a què tu duguis la iniciativa”.

,precisament per la dedicació i esforç que requereix. La mestra de 4 anys que són les festes organitzades per l'escola, però en les seves paraules:

A l'activitat que més participen és a les festes, ja que normalment hi sol haver una representació teatral o alguna cançó interpretada pels seus fills, per la qual cosa volen veure-ho. En general no es fixen en el contingut del que es fa, es solen dedicar a fer fotografies i a estar pendents únicament del seu fill/a.

i la de 5 anys cita textualment:

Ho he arreglat perquè puguin participar en coses concretes. A principi de curs els pas un document amb tota la informació, des de l'horari d'aula, fins les diferents activitats que requereixen la seva col·laboració, com la

de la pregunta, on explico en què consisteix, el que han de fer, la justificació, l'organització, i una mica com ha de ser.

Els resultats que obté són molt satisfactoris, perquè participen en tot amb molta intensitat i constància, i el que és més important saben la importància que té la seva implicació.

A les entrevistes es fa evident el que Pozo, Batle i Hernández (2009) comenten quan parlen de les estratègies i moments més rellevants per a la participació de les famílies. Alguns d'aquests moments coincideixen amb el que les mestres van dir, com podrien ser la intervenció en la realització i organització de festes i tallers, les entrevistes i reunions trimestrals, i els contactes diaris a les entrades i sortides.

- C. En relació a la implicació les tres coincideixen en què hi ha algunes famílies que podrien implicar-se més, encara que sempre es pot fer més. Una de les mestres em va comentar que:

De fet a nivell de centre ens qüestionem el grau d'implicació de les famílies, ja que es donen i s'ofereixen molts de moments per tal que participin. S'ha de dir que cada vegada costa més delimitar el tipus d'implicació a nivell de metodologia, és a dir, les famílies qüestionen molt el per què de les coses i no de manera constructiva. No tenen en compte el procés que es du a l'escola, ni l'argumentació pedagògica (Mestra 3 anys).

És així perquè moltes famílies passen una mica els límits, i arriben a qüestionar-ho tot sense argumentacions raonades, no miren el fet de si és possible dur a terme allò que volen, els és molt fàcil exigir sense tenir en compte les possibilitats de l'escola, i la feina que hi ha al darrere de cada moment educatiu de l'aula. A més, des del centre s'ofereixen moltes opcions per fomentar aquesta participació, tot ho tenen al seu abast.

A les entrevistes es fa evidència al que diu Vila (1995), ja que des dels centres s'ha d'intentar fomentar aquesta participació, perquè no només és tasca de les famílies, sinó que les mestres també han d'implicar-se i fer tot allò que poden per tal que les famílies col·laborin.

D. Referent als beneficis que aporta el fet que les famílies participin estan totes d'acord en què els beneficis són múltiples.

Un dels beneficis que creuen que es dona és que les famílies poden conèixer de primera mà el que fan els seus infants a l'escola, perquè:

“Les portes no es tanquen mai, poden veure-ho tot i això ajuda molt a casa a mantenir un diàleg amb els infants sobre el que han fet i els permet donar-li la importància que requereix” -Mestra 4 anys.

També fa que considerin essencials els aprenentatges dels seus fills/es, i que valorin la tasca que realitzen. Una de les mestres em va explicar que

Als infants els beneficia veure als mestres i als seus pares junts, units, això fa que tinguin més confiança, més seguretat, i que la seva autoestima sigui més elevada. Ho viuen molt positivament. Els infants són molt fidels al pare i a la mare, per tant si aquests no tenen una bona relació amb l'escola, ho transmeten als infants i aquests ho passen malament (Mestra 5 anys).

Facilita moltes coses als infants, sobretot en el moment de les entrevistes personals on de manera conjunta, família i escola, prenen conjuntament uns acords pel benefici d'aquests.

Vaig trobar molt interessant una de les coses que em va dir una d'elles, que va ser que:

“No els podem demanar més del que poden, ha de ser una participació continua, moltes vegades alguns pares ho donen tot a lo primer i després baixen el ritme, i és millor menys però durant més temps” - Mestra 5 anys

Cal remarcar que:

“També hem de mirar que sigui factible tot allò que els demanem, ho hem de tenir en compte, i tenir present sempre les seves possibilitats” - Mestra 4 anys

No se'ls pot demanar el mateix a tots, ja que tal vegada una família que participa poc fa tot el que pot i més, i a una altra que participa molt no li suposa cap esforç.

A les entrevistes es pot apreciar el que va dir Martínez-González (1996, citat per García Bacete, 2003), sobre els beneficis que produeix als infants que hi hagi una bona relació escola-família, aquests es concretarien en: una major autoestima i una major participació en les activitats de l'aula. I referent a les famílies, es podria destacar una major valoració del seu paper en l'educació dels seus fills/es, una millora de la comunicació i del diàleg amb els seus fills/es i un major increment del seu sentit

d'autoeficàcia.

E. En relació a les causes de la falta de participació per part de les famílies he de dir que també van coincidir, tant les mestres com la directora, aquestes van ser:

- Els ritmes de feina:

Ritmes de feina, la vida familiar, els treballs els lleven molt de temps i energia, aquest desgast degut a les exigències laborals fa que minvi aquesta participació i es delegui a mestres. Moltes famílies tenen una manca de recursos, no saben ben bé com fer-ho. La vida laboral lleva molta qualitat a la vida familiar. No crec que sigui “no m’interessa això” (Mestra 4 anys).

Tenen massa exigències, i no donen a basto, moltes vegades han d’elegir si prioritzen la feina o la vida familiar.

Fa poc que s’ha començat a estendre per Espanya el fet que un dels dos pares agafi la baixa durant els primers anys de vida de l’infant per estar amb ell/a, encara que ens falta molt per arribar al nivell de països com Finlàndia, on l’Estat et dona el seu suport i una paga.

- Falta de recursos. Algunes d’elles no saben ben bé com fer-ho, i per por a fer alguna cosa malament prefereixen no intentar-ho ni fer res.
- *“Una de les raons és que les famílies volen deixar els infants a l’escola i desconnectar totalment, ja que no donen a basto. Un altre motiu és que cada vegada els costa més assumir responsabilitats”*- Mestra 3 anys
- La manca de temps. Durant el seu dia a dia han de fer moltes coses, i sovint els falta temps, inclús per dedicar als seus infants.
- *“La societat és cada vegada més individualista, si no tenen un benefici immediat els és difícil respondre. Hi ha una pèrdua del teixit social de tots els nivells, costa molt que es reuneixin”*- Directora
- Les creences poden influir. Tal i com em van explicar:

“També hi pot haver creences, concepte del que ha de ser escola família, que ells ho visquessin d’una altra manera i creguin molt en això, ho han heretat”- Mestra 5 anys

Per tant, és important tenir present la seva manera d’entendre les relacions entre la família i l’escola, ja que depenent de la seva procedència o cultura cada una d’elles ho entendrà d’una manera, per això és important no jutjar-les i respectar-les.

“És important que cadascú sàpiga trobar el seu lloc, els mestres com a mestres i els pares com a pares; no hem de traspasar segons quins límits”- Mestra 5 anys

Alguns dels motius que donen les mestres es poden relacionar amb les causes de falta de participació que va explicar Cabrera (2009), entre les quals destaquen: la manca de temps, degut a les exigències laborals; la comoditat, ja que moltes famílies quan deixen els seus infants a l’escola volen desconnectar i no implicar-se gaire; la inseguretat, deguda a la seva falta de recursos i formació; i la ignorància, és a dir el fet de no saber en què col·laborar ni que com.

També s’evidencia el que va dir Cuadrado (2010) sobre els elements que poden influir en la relació família-escola, concretament el darrer de tots ells, que esta relacionat amb el fet que avui en dia les famílies tenen menys recursos per educar i per transmetre valors, i els és molt difícil saber conciliar la vida laboral amb la familiar.

- F. En quant a si utilitzen alguna estratègia per fomentar aquesta participació, les respostes són varies, encara que a nivell general totes solen fer el mateix.

El moment que solen aprofitar més són les entrades i sortides, on poden parlar amb les famílies i fer-les partícips del que han fet durant el dia. Una d’elles sol verbalitzar molt als infants el que fan per tal que puguin explicar-ho a casa, i d’aquesta manera implicar-los. Una de les altres mestres ho dona tot molt ben explicat a principi de curs, i els suggereix:

Que tinguin un calendari a casa on poder apuntar amb els infants tot allò important referent al centre i al grup classe. Els hem d’avisar amb prou temps perquè puguin organitzar-se, i sempre hem de deixar la informació ben clara, com més ben explicat millor (Mestra de 5 anys).

D'aquesta manera aconseguir que les famílies estiguin més pendents del que es fa a l'aula, i s'assegura que les dates importants no se'ls oblidin. A més de crear situacions a casa on els infants juntament amb les seves famílies puguin compartir moments plegats.

La directora em va explicar que a nivell de centre:

Proposem activitats relacionades amb temes formatius fora de l'horari lectiu com activitats de cap de setmana, excursions, formacions per a les famílies, preparació conjunta de les festes del poble.

Totes les famílies estan convidades a fer activitats dins l'horari lectiu, com per exemple tallers, contar contes. L'escola està oberta a les famílies en tot moment.

A les diferents entrevistes podem veure de manera molt clara la classificació que Cabrera (2009) va aportar sobre algunes estratègies per augmentar la implicació de les famílies. Concretament dels tres apartats que ella va realitzar, les metres coincideixen en els dos últims, que són: en la informació referent a l'infant, que es donaria principalment en les entrades i sortides, així com en les entrevistes; i la participació de les famílies, en les activitats que proposa el centre, en els tallers, i en les festes.

- G. Fent referència al tema de les diferències entre famílies autòctones i estrangeres, es pot dir que en general no troben que hi hagi diferències, excepte una de les mestres que pensa que:

“Les autòctones solen entendre millor la meua feina, tal vegada per cultura, i s'impliquen més a les dinàmiques d'aula, com per exemple en aportar material. Però cada vegada hi ha menys diferències”- Mestra 4 anys

Les altres m'han dit que hi ha famílies estrangeres que participen molt i d'altres que no, de la mateixa manera que les autòctones,

“Totes participen més o menys de la mateixa manera, i responen bé davant les activitats organitzades per elles.”- Directora

A més, i hi ha algunes famílies que estan molt ben integrades a la classe, però no a nivell de poble.

A les entrevistes es pot apreciar el que van dir Comas, Abellán, Escapa i Alcantud

(2013) a l'informe *més que un gra de sorra* sobre les diferències en quant a participació entre les famílies estrangeres i les autòctones. Segons aquests autors/es no hi ha cap tipus de relació entre el fet que hi hagi moltes famílies estrangeres i una baixa participació, ja que la participació sol ser insuficient tant si hi ha famílies estrangeres com si no.

Seguint a Velchez (2005) i en relació al que em va explicar una de les tutores, concretament la de 4 anys, sobre el fet que si que nota que algunes famílies estrangeres participen menys que les autòctones, tal vegada sigui degut a què els costa una mica integrar-se, alhora que les seves creences juguen un paper important i creuen que tot el poder educatiu només l'han de tenir les metres.

- H. En relació a si fan tot el que poden per implicar-les i fomentar la seva participació, les respostes varen ser molt semblants, encara que segons elles sempre es pot fer més, i a vegades, i tal i com em va explicar:

Tal vegada no empro les eines adequades. Poso tot per tal que es sentin properes a l'aula, el centre es mostra sempre molt accessible. Fem moltes passes per donar peu a la implicació. Encara que mai saps si són les eines correctes (Mestra 4 anys).

Una d'elles pensa que es fonamental:

(...) argumentar i justificar el per que es fan les coses d'una manera i no d'una altra. A més, a nivell d'equip entre totes les mestres crec que fem una bona feina en quant a implicar-les i fomentar la seva participació.

L'escola en tot moment ha de comunicar (Mestra 5 anys).

Encara que sempre és vera que hi ha famílies a les quals no els arriba tota la informació que se'ls dona.

- I. En quant a la seva satisfacció amb el nivell de participació de les famílies, es pot afirmar que estan bastant contentes, tot i que una d'elles em va explicar que:

“Estic contenta perquè a nivell general aconsegueixo molt, però em costa molt d'esforç, he d'insistir molt i recordar molt les coses”-Mestra 4 anys

Una altra de les mestres esta en el procés de conèixer encara a les famílies, i necessita una mica de temps per arribar a tenir molta més confiança, però així i tot afirma que:

Sempre podria ser millor o pitjor, normalment si, ja que responen bé a entrevistes, fan cas al que els dius. Encara que en aquests moments em

sento una mica decebuda, però és part d'un procés i s'ha de trobar l'equilibri (Mestra 3 anys).

- J. . La implicació de les famílies en algun dels òrgans de gestió del centre és bastant elevada, perquè a cada una de les aules hi ha representats de l'AMPA i del Consell Escolar. En paraules textuais:

L'òrgan més popular entre les famílies és el Consell escolar, ja que és el que dona una responsabilitat més directa, de fet abans de la LOMCE era l'òrgan que més poder decisorí tenia, el que donava més cobertura legal al tema de la participació de les famílies (Directora).

També hi ha algunes famílies que participen a les comissions mixtes del centre, les quals estan formades per mestres i pares, com per exemple a la de menjador.

A les entrevistes es fa evidència al que va explicar Garreta (2007), el qual va separar la participació de les famílies en individual i col·lectiva. En aquest cas, s'ha de fer referència a la darrera, ja que és la que es fa a través d'entitats representatives, com el Consell escolar o les associacions de pares i mares (AMPA).

Fent referència al Consell escolar i tal i com van definir Comas, Alcantud, Abellán i Escapa (2014) són un canal de participació institucional de les famílies, obligatori a tots els centre.

En termes general es pot veure que totes les mestres i des de l'equip directiu tenen en consideració a les famílies, i intenten fer tot allò que segons elles poden per fomentar aquesta participació. Per altra banda, segons elles la major part de les famílies tenen un bon nivell de participació, i solen conèixer els distints òrgans de gestió del centre. Un dels aspectes que més cal destacar és el canvi que han sofert aquestes, no només per les diferents composicions de famílies que existeixen avui en dia, sinó que també per la seva manera d'entendre l'etapa d'Educació Infantil. Les seves exigències són molt elevades, i algunes d'elles no solen tenir en compte la feina i el treball que es realitza cada dia amb els infants.

A l'entrevista que vaig realitzar a la directora del centre hi vaig afegir algunes preguntes que no vaig demanar a les mestres i a continuació molt breument les intentaré comentar.

Referent a si el tema de la participació de les famílies es troba reflectit en alguns dels documents de centre, he de dir que segons les seves paraules:

“Es troba reflectida en el ROF, que regula totes les comissions, en el PEC hi ha un petit apartat, i a la PGA alguna menció”.

De fet, en el ROF és on hi ha un apartat dedicat únicament a la relació família-escola, i on es fa especial menció a la participació de les famílies, que es fa mitjançant el Consell escolar i les activitats i tallers que organitza l'escola.

En quant a si a l'etapa d'Educació Infantil el nivell de participació de les famílies és més elevat, em va explicar que efectivament és així:

“Als petits els tenen molt protegits, són menys autònoms que els de primària, i els pares estan més il·lusionats”.

A Educació Infantil les famílies estan molt pendents dels seus infants, i això a vegades porta a que hi hagi certa confusió sobre el concepte de participar. Esta bé que vulguin saber sobre els seus infants, però moltes vegades poden arribar a actuar com a intrusos, i la intrusió és el contrari de la participació.

“La participació ha de ser a favor de tots, de tot el grup classe, de tot el centre, i no només centrar-se en el seu fill/a, ja que sinó és una autèntica desconceptualització”-

És important destacar que el concepte de *participació* té nombroses definicions, depenent de l'autor o autora, i realitzant la recerca bibliogràfica n'he pogut trobar diverses, enfocades des de diferents perspectives. També cal tenir en compte que aquesta és una paraula que compta amb alguns sinònims com són *col·laboració* i *implicació*, els quals cal tenir presents en tot moment quan parlem de la participació de les famílies a les escoles. La definició que millor s'ajusta i resumeix tot el que hauria de ser el concepte de participar a les escoles és la que formula Medina (2003, p.102), el qual exposa que: *“Participar es desarrollar la propia capacidad de asumir unos compromisos educativos”*.

5.4. Anàlisi de les enquestes

Les enquestes (veure annex 3) van ser passades a totes les famílies del cicle d'Educació Infantil, a les tres aules (3, 4 i 5 anys), amb un total de 38 famílies.

Vaig donar el període de quinze dies per tal que me les tornessin, i me n'han retornat 22. Per tant, he tingut una representació d'un 57'89 dels pares.

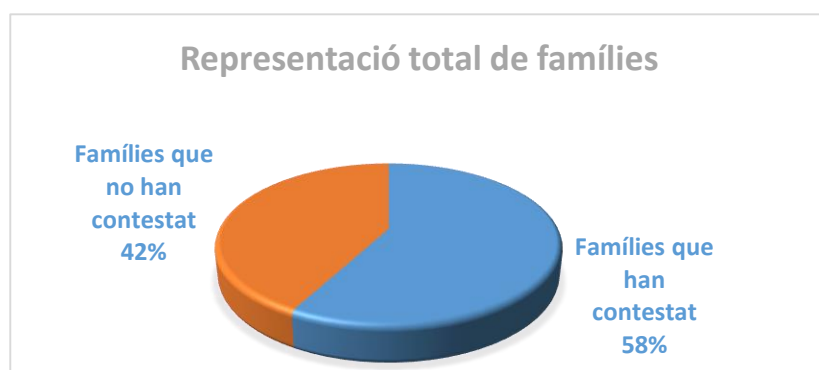

Figura 3. Font: Elaboració pròpia

Centrant-me únicament amb les 22 famílies que m'han contestat, he de remarcar que he rebut més qüestionaris contestats de les famílies autòctones que de les estrangeres, de fet i per ser més exacta he de dir que de 18 famílies estrangeres, tant les que ho són els dos progenitors com les que sols un d'ells, he obtingut només 7 enquestes.

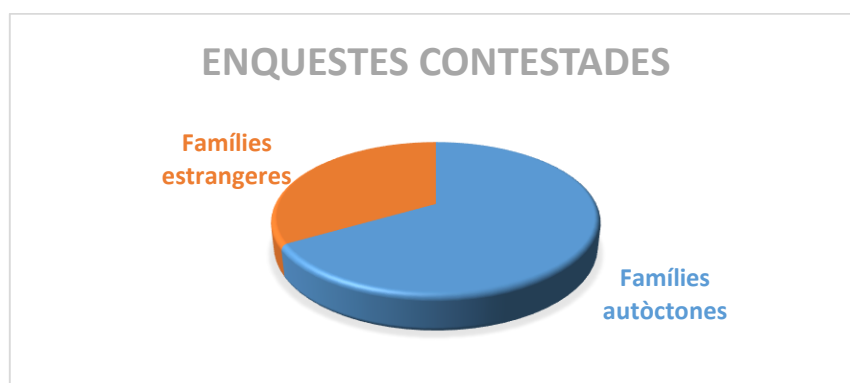

Figura 4. Font: elaboració pròpia.

En quant a les preguntes contestades he cregut oportú anar comentant-les detalladament una per una, per tal que es vegin més clarament les respostes.

Figura 5. Font: Elaboració pròpia

Referent a aquesta pregunta, es pot apreciar que la gran majoria d'elles pensa que no encara que hi ha unes quantes famílies que consideren que si. Una d'elles ha respost que si i que no, i després m'ha escrit que la seva participació podria ser més elevada. Seguint la classificació que van realitzar Trilla i Novella (2001) sobre la implicació de les famílies, es pot dir que hi ha algunes famílies que es troben en el nivell més baix, que seria el de la participació simple, on simplement fan acte de presència; altres estan a un esglaó per sobre, la participació consultiva, on són escoltats i animats a participar i a fer propostes.

De fet, jo diria que la major part de les famílies es troben en aquests dos primers nivells de participació. Després els altres dos serien la *participació projectiva*, on les pròpies famílies serien les que actuen en primera persona, i finalment la *metaparticipació*, que requereix molta responsabilitat i és de llarga durada. En aquest darrer cas dubto que hi hagi alguna família immersa, ja que es necessària molta constància i molta dedicació.

Figura 6. Font: Elaboració pròpia

Quasi totes les famílies han respost que si, que voldrien poder implicar-se més però no poden, tot i així n'hi ha unes altres que han posat que no. Aquestes darreres m'han sorprès bastant, ja que moltes d'elles han contestat que no tenen una elevada participació, fet que em fa suposar que no estan gaire interessades en participar. Les famílies que han contestat que els agradaria poder implicar-se més però hi ha altres temes que els ho impedeixen possiblement sigui degut a la seva vida laboral, ja que la major part d'elles treballen.

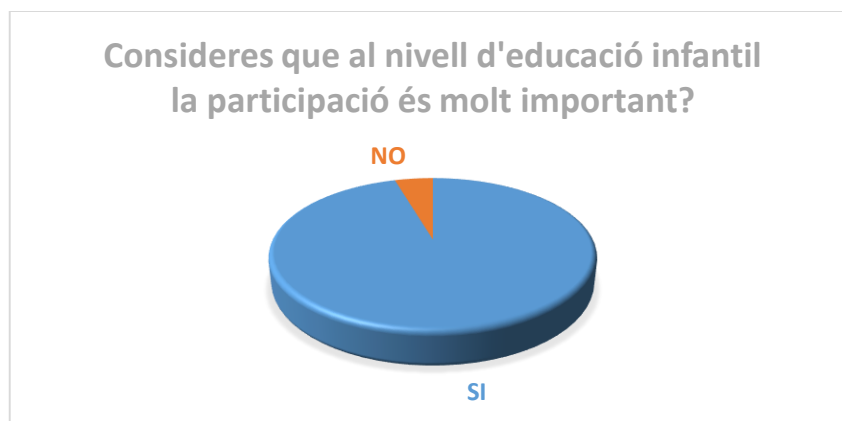

Figura 7. Font: Elaboració pròpia

Com es pot veure, hi ha una majoria pràcticament absoluta que pensen que si, a excepció d'una de les famílies que considera que no. No se exactament perquè aquesta família ha contestat que no, de fet fins i tot la mestra es va quedar sorpresa, però penso que pot ser pel simple fet que entenguin que aquesta etapa no és gaire important, i prefereixen prioritzar altres coses. També podria ser que fos degut a una de les causes que va proposar Cabrera (2009), el desinterès o la indiferència davant les tasques de col·laborar, perquè creuen que no és important.

Referent a totes les altres famílies que veuen el fet de participar molt important, crec que es podria relacionar amb el que va dir Desformes (2005) sobre que si totes les famílies donessin suport dins l'aula, i estimulessin de la mateixa manera als seus fills/es, s'aconseguirien reduir de manera molt notòria els fracassos i les frustracions dels infants.

Figura 8. Font: Elaboració pròpia

En aquest cas hi ha una ampla majoria que opina que si, però ens trobem amb dues excepcions. La primera d'elles pensa que en alguns moments si i en altres no, encara que no em va especificar res més. I la segona pensa que no, i em va escriure que tot el contrari. Fet que em deixa una mica confosa, ja que totes les famílies estan conformes i molt contentes amb el tracte que se'ls dona i amb la rellevància que tenen en aquesta etapa, per la qual cosa no puc entendre aquestes respostes.

Sobre la major part de famílies que si es senten una peça important dins l'etapa dels seus fills/es cal esmentar el que va dir Díez (2013) sobre el fet que hi ha d'haver una confiança mútua entre famílies i mestres per tal d'intercanviar informació, per trobar coherència als dos mons en els quals l'infant es troba, i per fer possible una quotidianitat a l'escola on hi tinguin cabuda els agents principals de l'educació, les famílies.

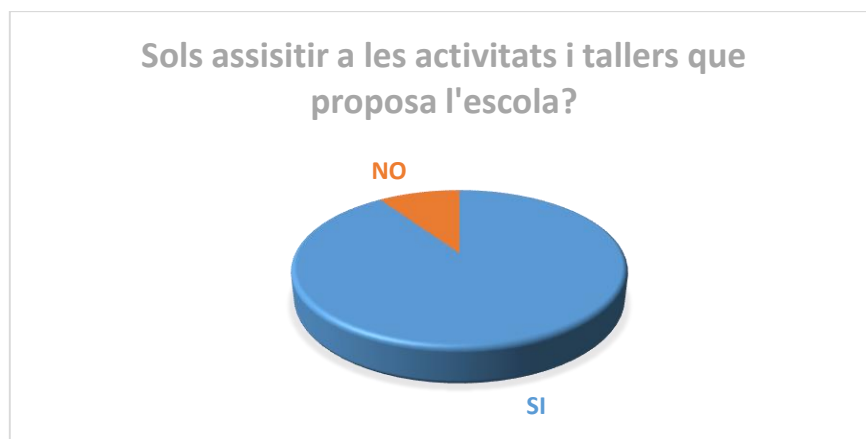

Figura 9. Font: Elaboració pròpia

En quant a la seva participació a les activitats que organitza l'escola, com festes, excursions, tallers, i a les reunions, ens trobem que la majoria de famílies si que hi participen, sempre que poden. En canvi, hi ha dues d'elles que han contestat que no, i una tercera que m'ha respost de manera ambigua, ja que m'ha posat una creu enmig de les dues opcions, fet que jo intèrpret com a que hi ha vegades que participa i d'altres que no. Un aspecte a destacar és que hi ha hagut algunes famílies que m'han escrit just devora la pregunta el nom de l'activitat on solen implicar-se més, i no és altre que les festes.

El fet que les famílies s'impliquin i participin en les activitats que es proposen demostra que des del centre se'ls tenen molt presents i molt en compte, i tal i com esmenta Díez (2013) el fet d'implicar a les famílies a les activitats de l'aula és tan interessant i tan enriquidor que val molt la pena comentar-ho a les assemblees i reunions, i proposar-ho com un projecte paral·lel. A més, si estam convençuts de tots els beneficis que aporta la seva presència, podrem suggerir treballar en una dinàmica oberta, on aprendre i disfrutar són el més important.

Figura 10. Font: Elaboració pròpia

Es pot apreciar que més de la meitat no hi estan immersos, ni tampoc hi participen. Cal destacar, que a una de les enquestes una d'aquestes famílies em va posar que ha anat de voluntària a alguna de les reunions de l'APIMA. Tot i que a totes les aules d'Infantil, com bé em van comentar les mestres, hi ha alguna família que participa en algun d'aquests òrgans, però no són moltes. Sobretot participen a l'AMPA i al Consell Escolar.

Aquestes respostes es podrien comparar amb les que va obtenir la Fundació Gadeso sobre una enquesta que va elaborar, *Les famílies i l'educació*, per tal de saber el nivell de participació d'aquestes en els òrgans de gestió del centre. Els òrgan més populars, van ser els mateixos que els de les famílies del CEIP Nicolau Calafat, el Consell Escolar i l'AMPA. I les raons que van donar les famílies que no participen a cap d'ells van ser per falta de temps, manca d'informació, manca d'interès i manca de formació, i molt possiblement si hagués demanat a les famílies de Valldemossa el per què no participen m'haguessin donat els mateixos motius.

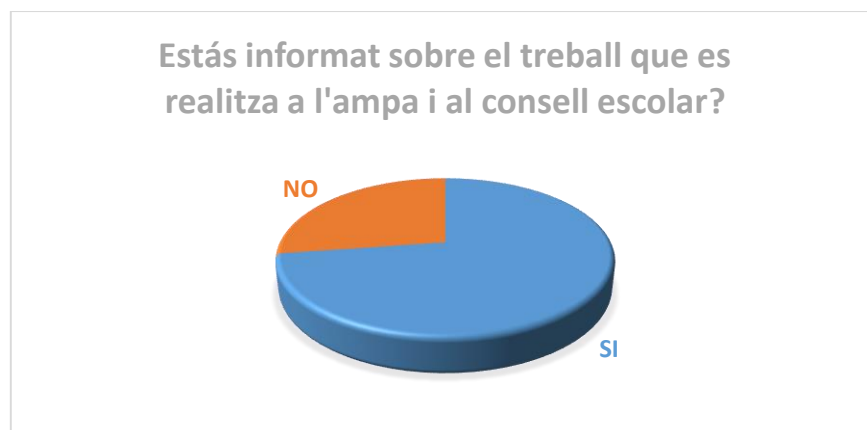

Figura 11. Font: Elaboració pròpia

Les seves respostes són molt diferents que les mencionades a la pregunta d'abans, i és que tot i que la majoria de famílies no participen en cap dels òrgans de gestió del centre, si que coneixen la feina que fan, i les seves funcions. Encara que no totes, perquè hi ha algunes d'elles que han contestat que no participen a cap òrgan, i alhora que tampoc coneixen el funcionament ni la feina que realitzen. Fet que em dur a plantejar-me si realment aquestes famílies saben la importància que tenen tots aquests òrgans de gestió.

Sobre si hi ha diferències entre les famílies estrangeres i les autòctones en quant a participació i implicació puc dir que he pogut extreure algunes conclusions.

La primera de totes elles és que respecte al seu nivell d'implicació, quatre d'elles afirmen que és elevat, i la resta que tot el contrari.

Referent a la seva participació als òrgans de gestió, només 4 d'aquestes famílies hi participen, encara que quasi totes elles estan informades sobre la feina que es realitza des d'aquests òrgans.

Un fet molt destacable és que totes aquestes famílies consideren molt important la participació i implicació de les famílies a l'etapa d'Educació Infantil.

Per tant, es pot dir que no hi ha grans diferències en quant a la participació entre les famílies estrangeres i les que són espanyoles. En comparació les seves respostes són bastant semblants, i solen pensar el mateix respecte al tema de la implicació i la seva importància pel benestar dels infants.

6. Conclusions

En aquest apartat exposaré les conclusions més importants a les quals he arribat a través de l'elaboració del treball. Així com també si he arribat a complir tots els objectius que m'havia marcat en un principi, tant els generals com els específics, i els aprenentatges que he realitzat, tenint presents les competències del grau d'Educació Infantil.

En relació als objectius

Centrant-me amb els objectius que m'havia marcat a l'inici, he de dir que sembla que els he assolit tots. A continuació revisarem cada un d'ells de manera detallada per comprovar de quina manera els he arribat a assolir.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS
1. Conèixer distints nivells de participació de les famílies a l'escola	1. Identificar, analitzar i definir modalitats d'implicació de les famílies
2. Reflexionar sobre els beneficis de la participació	2. Conèixer diferents estratègies de col·laboració dins el CEIP Nicolau Calafat
	3. Estudiar el grau de participació de les famílies no espanyoles.
	4. Conèixer l'evolució històrica que ha sofert el concepte de participació.

Taula 6: Objectius. Font: Elaboració pròpia.

Els dos objectius generals eren d'alguna manera els més importants, ja que el treball es basa principalment en ells, i crec que han quedat bastant ben explicats. El primer d'ells l'he aconseguit mitjançant tota la recerca bibliogràfica, les diferents entrevistes i les enquestes a les famílies, ja que m'han permès esbrinar quins són els distints nivells de

participació de les famílies. Segons els autors hi ha distintes classificacions, com per exemple la que fan Trilla i Novella (2001) que va des d'una participació simple, passant per una consultiva i projectiva, fins arribar a la meta participació, així com una altra de més senzilla que és la que fa Garreta (2007) que ho divideix en individual i col·lectiva. Les pròpies mestres no fan cap tipus de classificació, però expliquen que hi ha famílies que participen només en allò que involucra directament als seus infants, i d'altres que estan immerses en els òrgans de gestió del centre.

El segon d'ells, ha estat el resultat de la recerca bibliogràfica i de les entrevistes realitzades a les metres, perquè d'aquesta manera he pogut arribar a ser conscient de quins beneficis aporta aquesta col·laboració, tant des del punt de vista d'autors com de les pròpies mestres. Com per exemple Desformes (2005) que afirma que quant més elevada és la participació de les famílies major èxit escolar pels infants, i en això van coincidir algunes de les mestres, així com també en el fet que elles mateixes es veuen afavorides.

Respecte als específics, cal dir que també es poden veure reflectits en la feina realitzada, ja sigui de manera directa o indirecta. El primer de tots ells tal vegada és el que més destaca, perquè he identificat, analitzat i definit diverses modalitats de participació de les famílies en quasi tots els apartats, ja que hi ha nombroses mencions sobre aquest aspecte. Com podrien ser les escoles de pares i mares, les comissions de treball, els tallers per a pares i mares, els espais familiars, així com els perfils de famílies segons la seva participació, que aniria des dels pares informats, els presents, els col·laboradors i finalment els representants.

El segon d'ells es centra en aquesta implicació dins l'escola CEIP Nicolau Calafat, el qual he pogut donar resposta a través de les entrevistes, dels qüestionaris i dels documents de centre. Com per exemple algunes de les estratègies que més empren per fomentar la participació de les famílies són: la informació de caràcter general, la informació referent a l'infant, com les entrevistes, la participació en festes i tallers, la participació en el Consell Escolar i a l'AMPA.

El tercer, fa referència a la participació de les famílies no espanyoles, i he de dir que aquest m'ha costat una mica més del que esperava, ja que no hi ha massa informació, i sobretot m'he hagut de basar en les enquestes per arribar a les conclusions. Tal vegada hagi estat un error meu, ja que podria haver-m'ho plantejat d'una altra manera, o

simplement podria haver estudiat amb més profunditat a aquestes famílies, ja que ho he fet una mica de manera general, i hagués estat bé fer-los algunes preguntes únicament a elles referides a la seva implicació a l'aula. D'aquesta manera possiblement hauria aconseguit molta més informació de la que tinc en aquests moments. També cal dir que un dels majors obstacles que m'he trobat amb aquestes famílies és que la majoria d'elles no entenen el català, i tal vegada si els hagués donat més facilitats n'hi hauria més que m'haguessin contestat. De totes maneres he de dir que vaig ajudar a moltes d'elles a traduir-les, i entre les pròpies famílies també s'ajudaven.

El quart, té a veure amb l'evolució que ha sofert el concepte de *participació*, el qual he pogut esbrinar contrastant diversos articles i documents, i encara que no ho sembli, per arribar a la darrera llei que ha sortit, la LOMCE 2013, ha hagut d'haver-hi un costós i llarg procés, ja que s'han requerit moltíssims d'anys per aconseguir-ho. Aquesta és tradueix en el reconeixement dels pares, mares i tutors legals com els primers responsables en l'educació dels seus fills/es, i en la seva necessària presència en el Consell Escolar, a més de tenir el dret d'estar informats en tot moment sobre els processos d'ensenyament i aprenentatge que fan els seus fills/es.

En relació a les competències adquirides

A continuació explicaré els aprenentatges que he adquirit amb la realització d'aquest treball, els quals estan basats amb les competències del grau d'Educació Infantil.

Les competències personals-relacionals són:

- *Capacitat per desenvolupar un autoconcepte professional positiu i ajustat, prenent consciència de les pròpies capacitats i limitacions.* Durant el procés d'aquest treball he hagut de ser molt conscient sobre tot allò que estava fora de les meves possibilitats, he hagut de ser molt realista i fer allò que sabia que podria aconseguir. La reflexió ha estat un part fonamental de tota la investigació.
- *Capacitat per promoure una imatge digna de la infantesa i el respecte als drets dels nens i nenes. Capacitat per mantenir una actitud ètica, compromesa amb la professió docent en el marc d'una ciutadania democràtica, responsable i solidària.* A través de totes les lectures que he anat fent, i la recerca bibliogràfica, he respectat i tingut en compte les necessitats dels infants i el seu benestar, tant en el moment de relacionar-me amb les famílies com amb les mestres.

Les competències acadèmiques i disciplinàries són:

- *Capacitat per analitzar la realitat des d'una perspectiva sistèmica i integradora.* El concepte de la participació i implicació de les famílies engloba altres conceptes importants com escola, infants, equip docent, els quals he tingut presents en tot moment.

Les competències professionals són:

- *Capacitat per desenvolupar tècniques i estratègies de comunicació, principalment les escrites.* Aquesta competència l'he haguda de posar en marxa per tal de poder comunicar-me i demanar la col·laboració a altres persones, i per poder documentar tot el treball.
- *Capacitat per expressar-se amb fluïdesa de manera oral i escrita, i dominar l'ús de diferents tècniques d'expressió.* Aquesta és sens dubte una de les competències més importants que requereix un treball d'aquesta indole, ja que és indispensable saber expressar-te en tots els sentits. En el meu cas, l'expressió escrita ha estat molt important, perquè d'aquesta depenia que tot el que volia comunicar quedés ben redactat i clar.

Mitjançant aquest treball he pogut adquirir nombrosos aprenentatges respecte a la participació, col·laboració i implicació de les famílies. He de destacar que tant la part teòrica com el treball de camp m'han ajudat molt a entendre amb més profunditat com n'és d'important aquest tema.

Una vegada finalitzat aquest treball i les meves practiques del segon Cicle d'Educació Infantil he de dir que estic molt satisfeta d'haver elegit aquest tema, ja que m'ha permès indagar i investigar sobre un dels temes que més angoixes i pors solen crear a les mestres, la relació escola- família. Sóc conscient que hem queden moltes coses per aprendre, però també sé que abans de fer aquesta recerca no sabia ni la meitat del que sé ara, per això sense cap mena de dubte ha valgut la pena.

La meva major por a l'inici era el fet de no saber fer front a un treball d'aquestes característiques, em feina una mica de respecte, i a més tampoc em va resultar gens fàcil elegir un tema i focalitzar en algun aspecte més concret. A més, penso que durant els

quatre anys del grau ens podrien haver preparat una mica més en quant a recursos i estratègies per poder fer-li front, i no esperar al darrer any, ja que moltes de les coses que he après realitzant aquest treball m'haguessin estat molt útils altres anys, com per exemple les bases de dades.

La part que més m'ha costat ha estat la de les entrevistes a mestres i les enquestes a les famílies, ja que no sabia ben bé com formular les preguntes per tal que el que em contestessin em fos útil i pogués treure-hi el major profit possible. També m'ha estat una mica complicat trobar el moment idoni per fer-les, ja que el dia a dia a l'escola és bastant complet, i sovint he hagut de posposar de dia les entrevistes. Tot i així, a l'hora de realitzar-les no vaig tenir cap problema, les preguntes eren prou clares i vaig aconseguir tota la informació que m'havia proposat.

La manca de temps ha estat tal vegada un factor en contra, ja que m'hagués agradat profunditzar més en alguns aspectes, com les Comunitats d'aprenentatge, tots els òrgans de gestió del centre i les seves característiques, els espais només per adults, com els tallers i les tertúlies, i els espais familiars, entre d'altres. A més, al mateix temps que fèiem aquest treball realitzaven alhora les practiques externes i tots els treballs que porta implícit, per la qual cosa en molts moments m'he vist una mica desbordada i angoixada. Cal destacar, que les tutories presencials m'han ajudat molt a seguir endavant i a anar modificant aquells aspectes que així ho requerien, com també el fet de fer-les amb una altra companya, ja que ens hem pogut ajudar mútuament, i sobretot em compartit angoixes i entrebancs que ens hem anat trobat al llarg d'aquest camí.

En relació als aspectes més rellevants obtinguts

La participació de les famílies dins el context educatiu dels seus infants és de vital importància, no sols per aquestes i pels múltiples beneficis que aporta als seus fills/es, sinó que també per les pròpies mestres. I al CEIP Nicolau Calafat pel que he pogut extreure i veure se'ls tenen molt en compte, tant és així que fins i tot es proposen activitats fora de l'horari escolar per elles. I és que l'escola, més que cap altra institució ha de potenciar i reforçar totes les capacitats dels pares i mares a través de múltiples recursos, com els tallers de pares i mares, els espais familiars, les motxilles didàctiques, entre d'altres (Arnaiz, 2006).

Un dels beneficis més destacats que aporta tal i com esmenta Kherroubi (2008, p.57) és que la participació i implicació de les famílies en els processos d'ensenyament-aprenentatge dels seus fills/es afavoreix que aquests tinguin un major èxit escolar, així com també el fet que tant famílies com mestres estableixin relacions positives i de confiança mútua, compartint responsabilitats. I això es precisament el que totes les escoles haurien de garantir, perquè si volem que els infants es sentin integrats i a gust a l'escola no podem passar mai per alt a les seves famílies, les quals són els seus referents més importants, i sense el seu suport difícilment aconseguirem avançar.

Tal i com hem comentaven les pròpies mestres, uns altres beneficis que comporta aquesta participació de les famílies en el centres escolars és una major autoestima pels infants, un major rendiment acadèmic, millora les relacions entre pares i fills/es i fa que els pares tinguin una actitud més positiva de cara a l'escola (Pineault, 2001). I aquestes em semblen raons suficients com per voler fomentar i incidir en la implicació dels pares i mares a l'escola.

Per tots aquests motius, l'escola sempre hauria d'estar oberta a les famílies, i aquestes haurien de poder venir sempre que volguessin, però malauradament no sempre és així.

Centrant-me en el tema de les *estratègies*, una de les que més empren a l'etapa d'Educació Infantil del CEIP Nicolau Calafat per donar a conèixer a les famílies el que han fet a l'aula durant el dia es penjar als vidres les feinetes i activitats que han fet, ja siguin individuals o grupals. I penso que és una molt bona manera de fer partícips a les famílies, ja que quan van a recollir els infants ho veuen a primer vista, i els crea curiositat saber el que els seus fills/es han realitzat. Tal i com afirmen Galardini, Iozzelli, Davoli i Tognetti (2010):

Una documentació que sigui el mirall d'experiències reelaborades per tots els protagonistes és capaç de recollir els significats de les pràctiques viscudes pels infants, significats que tenen la seva arrel i que s'inspiren en cada una de les sensibilitats culturals i pedagògiques dels adults que en tenen cura. (p.10)

Encara que crec que es podrien documentar més moments de la vida quotidiana i fer nous plafons de comunicació, però així i tot ja és un pas important que s'ha de tenir en compte.

Pel que he pogut veure, no és gens fàcil establir ponts de diàleg i bones relacions amb les famílies, perquè no totes ho fan senzill, sempre n'hi ha que exigeixen més del que toca o fins i tot en determinats moments et fan sentir incomoda. Però el que sí que tinc molt clar

és que em de respectar en tot moment allò que diuen i que fan, ja que ningú millor que ells per decidir el que és el millor pels seus infants.

També és important tenir en compte les característiques personals de cada una de les famílies, no a totes se'ls pot exigir el mateix. Tampoc podem recriminar-los el fet que participin més o menys, ja que la gran majoria d'elles fan tot el que poden, però sovint tenen altres preocupacions i problemes que els impedeixen col·laborar més del que els agradaria. La vida laboral és una de les causes més importants de la falta de participació d'algunes famílies.

Els equips directius juguen un paper molt rellevant en quant a la projecció del centre a l'exterior, és a dir, a la imatge que la gent es pugui fer d'aquest, i al fet d'implicar i fomentar la participació de les famílies (Llevot i Bernad, 2015). Aquests han de vetllar per a que es compleixi tot allò que es proposen des del centre, en aquest cas parlariem de tot el que fa referència a les famílies, sobretot a la seva implicació. Pel que he pogut comprovar al CEIP Nicolau Calafat, el paper de la directora és essencial per tal d'involucrar a totes les famílies del centre, no només a nivell d'aula, sinó que a nivell de centre també s'ofereix un ampli repertori d'activitats i tallers, tal i com he pogut comprovar a través de l'entrevista que vaig realitzar (veure Annex 2).

En quant a les famílies estrangeres, he de dir que no hi ha cap raó de pes per dictaminar que participen menys o que no s'impliquen el que toquen, perquè segons el que he esbrinat i contrastat a través de les diferents entrevistes i qüestionaris, la procedència dels progenitors en termes generals no té gaire a veure amb el seu nivell de participació. Totes les famílies estan perfectament integrades, sobretot a nivell d'aula, i fan tot allò que poden per involucrar-se a la vida escolar dels seus infants.

És un fet inqüestionable que les escoles han d'estar permanentment obertes a les famílies, propiciant en tot moment la seva col·laboració i implicació, i fent-les partícips de tot allò que d'una manera o altra involucra als seus fills/es. Tal com assenyala Bolívar (2007): *“Construir una “cultura de participación” supone reconocer por todos los miembros de la comunidad escolar que la participación es un valor esencial para educar a una ciudadanía activa, informada y responsable”*.

7. Referencies bibliogràfiques

Altarejos Masota, F. (2002). *La relación familia-escuela*. ESE: Estudios sobre educación, 3, 113-120. Recuperat el 22 de febrero de 2016 de: <http://dadun.unav.edu/bitstream/10171/8235/1/Nb.pdf>

Alcalá Recuero, J., Martín Martínez, L. & Ruiz Varela, G. (2015). La participación de las familias en el Sistema Educativo de sus hijos. *Educaweb*. Recuperat el 15 de maig de 2016 de: <http://www.educaweb.com/noticia/2015/02/09/participacion-familias-sistema-educativo-sus-hijos-8679/>

Altimir, D. (2010). *Com escoltar els infants?* Temes d'infància, educar de 0 a 6 anys. Barcelona: Rosa Sensat.

Aparicio, A., Palacios, W., Martínez, A., Ángel, I., Verduzco, C., Retana, A. (s.d.). Métodos de investigación avanzada: el cuestionario. Recuperat el 6 de maig de 2016 de: [https://www.uam.es/personal_pdi/stmaria/jmurillo/Met_Inves_Avan/Presentaciones/Cuestionario_\(trab\).pdf](https://www.uam.es/personal_pdi/stmaria/jmurillo/Met_Inves_Avan/Presentaciones/Cuestionario_(trab).pdf)

Bolívar, A. (2005). La participación de las familias: nuevas percepciones y realidades. *Tribuna Abierta. Opinión*, 60- 64. Recuperat el 22 de febrero de 2016 de: <http://www.mecd.gob.es/revista-cee/pdf/n4-bolivar-botia.pdf>

Bolívar, A. (2006). Familia y Escuela: dos mundos llamados a trabajar en común. *Revista de Educación*, 339, 119-146. Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: <http://www.revistaeducacion.mec.es/re339/re339a08.pdf>

Cabrera Muñoz, M. (2009). La importancia de la colaboración familia- escuela en la educación. *Innovación y experiencias educativas*, 16, 1-9. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de: http://www.csicsif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_16/MARIA_CABRERA_1.pdf

Carriego, C. B. (2010). La participación de las familias: injerencia en la gestión y apoyo al aprendizaje. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 8(3), 51-67. Recuperat el 24 de febrer de 2016 de: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=55115052004>

CEIP FG (s.d.). *La Participació a l'escola de les famílies: un dret? Un deure? Una necessitat per al bon funcionament de l'escola*. Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: <http://www.xtec.cat/ceipfg/docs/participacio.pdf>.

Collet, J & Tort, A. (2012). *Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats*. Fundació Jaume Bofill. Informes breus. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de: <http://www.fbofill.cat/publicacions/families-escola-i-exit>

Comas Sàbat, M; Abellán Cano, C; Alcantud Torrent, A & Escapa, A. (2014). *Com participen mares i pares a l'escola? Diversitat familiar i d'impliació en educació*. Fundació Jaume Bofill. Informes Breus. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de: <http://www.fbofill.cat/publicacions/com-participen-mares-i-pares-lescola-diversitat-familiar-i-dimplicacio-en-educacio>

Comas Sàbat, M; Abellán Cano, C; Alcantud Torrent, A & Escapa, A (2014). *Llibre blanc de la participació de les famílies a l'escola*. Fundació Jaume Bofill. Informes breus. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de: <http://www.fbofill.cat/publicacions/llibre-blanc-de-la-participacio-de-les-families-lescola>

Comellas, M.J. (2009). *Familia y escuela: compartir la educación*. Barcelona. Editorial Graó.

Cuadrado, J.F., (2010). La escuela y la familia. *Innovación y experiencias educativas*, 34, 1-8. Recuperat el 25 de febrer de 2016 de: http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_34/JOSE%20FELIX_CUADRADO_2.pdf

Díez Navarro, M.C. (2013). *Diez ideas clave. La educación Infantil*. Barcelona. Editorial Graó.

Fernández Antón, E. (2014). Comunidades de Aprendizaje: proyecto cultural de la sociedad de la información. *Avances en supervisión educativa*, 22, 1-27. Recuperat el 16 de maig de 2016 de: http://www.adide.org/revista/images/stories/revista22/ase_22_03-fernandez.pdf

García Bacete, F.J. (2003). Las relaciones escuela-familia: un reto educativo. *Infancia y Aprendizaje*, 26(4), 425-437. Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: <http://lnx.educacionenmalaga.es/valores/files/2011/12/Relaciones-escuela-familia1.pdf>

García, M.P., Gomariz, M.A., Hernández, M.A., Parra, Joaquín. (2010). La comunicación entre la familia y el centro educativo, desde la percepción de los padres y madres de los alumnos. *Educatio Siglo XXI*, 28(1), 157-188. Recuperat el 4 de març de 2016 de: <http://revistas.um.es/educatio/article/view/109771>

Gutiérrez, B. M., & Niemelä, R. (2011). Formas de implicación de las familias y de la comunidad hacia el éxito educativo. *Revista Educación y Pedagogía*. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de:

<http://aprendeenlinea.udea.edu.co/revistas/index.php/revistaeypp/article/view/9821>

Hujala, E., Turja, L., Filomena, M., Veisson, M., Waniganayake, M. (2009). Perspectives of early childhood teachers on parent-teacher partnerships in five European countries. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17, 57-76. Recuperat el 13 de març de 2016 de: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13502930802689046>

Inchausti Gabilondo, M.J. (2010). *Construir relaciones en entornos educativos para la infancia (0-6): La entrevista en la escuela infantil*. (Tesis doctoral, Universidad del País Vasco). Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: <https://addi.ehu.es/bitstream/10810/7347/13/InchaustiGabilondo.pdf>

Jensen, K., Joseng, F., Lera, M.J. (2007). Golden áreas. Familia y escuela. *Programa Golden5*. Recuperat el 25 de febrer de 2016 de: <http://www.golden5.org/golden5/golden5/programa/es/5FamiliayEscuela.pdf>

López Verdugo, I., Ridao Ramírez, P., & Sánchez Hidalgo, J. (2004). Las familias y las escuelas: Una reflexión acerca de entornos educativos compartidos. *Revista de Educación*, 334(1), 143-163. Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: http://www.ince.mec.es/revistaeducacion/re334/re334_10.pdf

Llevot, N & Bernad, O. (2015). La participación de las familias en la escuela: factores clave. *Revista de la Asociación de Sociología de la Educación*, 8, 57-70. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de: <http://www.ase.es/rase/index.php/RASE/article/view/370>

Martín, Bris, M & Gairín, Sallán, J. (2007). La participación de las familias en la Educación: un tema por resolver. *Revista de pedagogia*, 59, 113-152. Recuperat el 25 de febrer de 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2533522>

Ministerio de Educación Cultura y Deporte (2014). *La Participación de las familias en la educación escolar*. España. Recuperat el 22 de febrer de 2016 de:

<http://www.mecd.gob.es/dctm/cee/publicaciones/estudioparticipacion/estudioparticipacion.pdf?documentId=0901e72b81b45e35>

Navarro Perales, M. J. (1999). Análisis de distintas estrategias para la participación de los padres en la escuela. *Revista de currículum y formación del profesorado*, 3, 1. Disponible en: <https://www.ugr.es/~recfpro/rev31COL4.pdf>.

Ordoñez Sierra, R. (s.d.). *Necesidad de fomentar la cooperación entre familias y centros*. Universidad de Sevilla. Recuperat el 4 de març de 2016 de: <https://web.oas.org/childhood/ES/Lists/Recursos%20%20Estudios%20e%20Investigaciones/Attachments/29/22.%20Necesidad%20de%20fomentar%20la%20cooperaci%C3%B3n.pdf>.

Rivas Borrell, S. (2007). *La participación de las familias en la escuela*. Revista Española de Pedagogía, LXV, nº 23, 559-574. Recuperat el 25 de febrer de 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2576712.pdf>.

Sol Figueroa, L. (2007). *El proceso de control de calidad para las empresas de Servicios logísticos. Metodología* (Tesis de Administración de Negocios Internacionales, Universidad de las Américas Puebla). Recuperat el 6 de maig de 2016 de: http://catarina.udlap.mx/u_dl_a/tales/documentos/lni/sol_f_ll/capitulo3.pdf

Pozo, M., Luisa, M., Batle Siquier, M., & Hernández Ferrer, M. (2009). Contextos de colaboración familia-escuela durante la primera infancia. *IN. Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, 1(1), 45-68. Recuperat el 19 de febrer de 2016 de: http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol1_num1/m-mir/index.html

Vargas Jiménez, I. (2012). La entrevista en la investigación cualitativa: nuevas tendencias y retos. *Revista Calidad en la Educación Superior*, 3 (1), 119-139. Recuperat el 6 de maig de 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3945773.pdf>.

8. Annexes

Annex 1: Entrevista mestres

- 1. Quin és el nivell de participació de les famílies a nivell general a la teva aula?**
- 2. En quins aspectes o activitats solen participar més? A que penses que es deu?**
- 3. Creus que hi ha famílies que podrien implicar-se més del que ho fan?**
- 4. Quins beneficis creus que aporta la seva implicació i participació?**
- 5. Quines penses que són les causes que fan que algunes famílies no participin gaire?**
- 6. Utilitzes alguna estratègia per augmentar aquesta participació?**
- 7. Notes diferències entre les famílies estrangeres i les autòctones en quant a implicació? En què?**
- 8. Penses que fas tot el possible per implicar-les?**
- 9. Estàs satisfeta amb el seu nivell de participació?**
- 10. Tens consciència sobre si les famílies estan immerses en algun dels òrgans de gestió del centre? En quin?**

Annex 2: Entrevista directora

Directora: Carmen Molina

- 1. En general quin nivell de participació diries que tenen les famílies?**
- 2. Hi ha algun document de centre on es vegi reflectida aquesta participació?**
- 3. Des de l'equip directiu proposeu activitats per tal que augmenti aquesta participació? Quines?**
- 4. Quines penses que són les causes de la falta d'implicació de les famílies?**
- 5. Creus que a nivell de centre es podrien crear més situacions que permetessin més implicació per part de les famílies?**
- 6. Diries que al cicle d'Educació Infantil és on el nivell de participació és més elevat? Per què?**
- 7. En quant als òrgans de gestió, solen implicar-s'hi molt les famílies?**
- 8. Quin és l'òrgan de gestió més popular entre les famílies? En el que més solen participar?**
- 9. Hi ha moltes diferències entre la participació de les famílies que són d'altres països amb les que són autòctones? Si és així, per quin motiu penses que és?**

Annex 3: Enquesta

Universitat
de les Illes Balears

Benvolgudes famílies,

Sóc na Laura, la practicant de l'aula de les Lavandes, i necessitaria la vostra col·laboració. Estic realitzant el meu treball de final de grau sobre la participació de les famílies a l'escola, i em seria de gran ajuda que em poguéssiu contestar aquestes preguntes.

Moltes gràcies.

PREGUNTES	SI	NO
1. Consideres que el teu nivell de participació, tant a nivell d'aula com de centre, és elevat?		
2. T'agradaria participar més del que ho fas, però hi ha altres temes que t'ho impedeixen?		
3. Consideres que al nivell d'Educació Infantil la participació de les famílies és molt important?		
4. Penses que es tenen en consideració a les famílies a l'etapa del teu fill/a?		
5. Sols assistir a les reunions, activitats, tallers que organitza l'escola?		
6. Participes en algun dels òrgans de gestió (AMPA, Consell escolar...)?		
7. Estàs informat/da sobre el treball que es realitza a l'AMPA i al consell escolar?		

Observacions: